

DAINA

Serie nouă, anul 5, nr. 47, martie 2018

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

*Una din solistele
ansamblului Plăieșii
de la Chișinău*

*foto: Florin
Călugăreanu*

Cuprins

03	14	28
Editorial	Evocarea Unirii - Școala	Îndrăgostită nebunește de
	Basarabeană: Bucoavna Veche	primăvară!
05	se îmbracă în haina veacului	
Gânduri la aniversare - Crâmpoie	deșteptării	29
de lumină		Jocurile, călătorie pe mapamond
	17	- Franța – Jocul Piatră-Hârtie-
06	Povestea vorbelor - A-și mânca	Foarfecă
File de istorie - Acum ori niciodată!	lefteria; a rămâne lefter; a lăsa pe	
	cineva lefter	32
09		Pontul Euxin și slavii (I)
Obiceiuri de pe la noi - Izvodirea	20	
Fedeleşului	Reprezentări ale alcoolului în	35
	creația folclorică românească	Mici dezvoltări din istoria
11	- Prolegomene și teme pentru	fotografiei - Interpretări (II)
Multiculturalitatea Dobrogei -	băutură(II)	
Grecii de-acasă		37
	24	Sfatul specialistului - Cum să ne
	Inedit - Din corespondența unor	înțelegem mai bine propriile emoții
	combatanți: gen. Grigore Cantilli și	
	lt.col Alexandru Fălcoianu. 1878-	
	1886	

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU

REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN

REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, ADINA BOCAI

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. FLORI IUHAȘ, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL

Tehnoredactor: Gabriel VOICU

Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”

Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartaga@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Centenarul Marii Uniri.

Constanța - Chișinău la Sfat cu Țara

Aurelia LĂPUȘAN

27 Martie 1918. O clipă astrală s-a lăsat peste sufletele însetate cu dor românesc. La Chișinău, Sfatul Țării a votat Unirea mult așteptată, mult dorită. La Chișinău, într-un act de maximă voință politică și de vibrație românească s-a făcut primul pas uriaș, definitiv, spre Unirea cea mare de la 1 Decembrie 1918. Ceea ce s-a petrecut la Chișinău au fost pentru ceilalți îndemnul, modelul, forța și curajul.

Provincii ale spațiului românesc, precum Dobrogea și Basarabia au avut un destin aparte în istoria multiseculară a poporului român. De-a lungul timpului, Basarabia și Dobrogea au cunoscut propriile experiențe de dezvoltare, în unele segmente cronologice făcând corp comun cu trunchiul de bază al poporului român, în altele, dezvoltându-se în afara acestuia, dar ca părți componente ale civilizației și culturii românești, cu profunde rădăcini latine, în pofida unor opreliști de natură politică, întotdeauna, au interacționat atât în dimensiunea social-economică cât și în cea spirituală și culturală. Iată suficiente motive pentru o mai bună cunoaștere a adevărurilor istoriei noastre.

Acesta a fost suportul organizării la Chișinău a două dezbateri științifice puse sub semnul aniversării Centenarului Marii Uniri. *Dobrogea și Basarabia - punți de istorie și cultură* a fost tema de reflecție, aflată la intersecția preocupărilor științifice ale istoricilor, cercetătorilor fenomenului cultural, criticilor și istoricilor literari, oamenilor de cultură, jurnaliștilor, bibliotecarilor, muzeografilor etc. La invitația Asociației Istoricilor din Republica Moldova, personal a reputatului istoric **Ion Negrei**, cercetător științific la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, vicepreședinte al Asociației, Consiliul județean Constanța și Centrul cultural județean "Teodor Burada" au fost reprezentați la Chișinău de o delegație condusă de consilierii județeni prof. **Nicoleta Bercaru**, directoarea Școlii gimnaziale nr.39 "Nicolae Tonitza" din Constanța, și **Adrian Bereș**, alături de membri ai colectivului Centrului cultural Teodor Burada.

Prima dezbatere a avut loc la Biblioteca "Ovidiu", filială a Bibliotecii municipale "B.P.Hasdeu".

La dezbaterile științifice au participat acad. **Andrei Eșanu**, Institutul de Istorie al AȘM; **Mariana Harjevschi**, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”; **Anatol Petrencu**, dr. hab. prof. univ., directorul Institutului de Istorie Socială Pro Memoria; **Maria Danilov**, doctor, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie al AȘM; **Silvia Corlățeanu-Granciuc**, doctor, cercetător științific, Institutul de Istorie al AȘM; **Silvia Grossu**, istoric al presei, doctor, conferențiar universitar, prodecan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM; **Lidia Kulikovski**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar; **Elena Butucel**, director Lectură și dezvoltare servicii, **Liuba Ciobanu**, directoarea filialei Ovidius a Bibliotecii municipale.

Moderatori - istoricul **Ion Negrei** și **Aurelia Lăpușan**, redactor șef al revistei Datina a Centrului de Cultură „Teodor Burada”.

Despre Basarabia și Dobrogea se poate vorbi foarte mult. Pe de-o parte pentru că mulți oameni importanți ai Basarabiei au acceptat, imediat după 1877, să facă apostolat în Dobrogea cea nou revenită la matcă, pe de altă parte că foarte mulți dobrogeni au trecut lesne peste Prut, întreținând o legătură strânsă și constantă cu intelectualitatea din jurul Chișinăului. Printre primii descălecători ai Dobrogei a fost basarabeanul Remus Opreanu, întâiul prefect român al provinciei. I s-au alăturat numeroși intelectuali care au sădit în sufletele trăitorilor în spațiul pontic, adunați de soartă din toate părțile Europei, în cel mai pestriț mozaic etnic, sentimente naționale, de apartenență la țară. Dintre aceștia primarul basarabean Mihail Coiciu, revizorul școlar Ion Bănescu, devenit un excelent primar, dar și constănțeanul Constantin Tomescu, fost secretar general al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, subsecretar de stat pentru culte și arte, un luptător pentru renașterea credinței creștine între Nistru și Bug, condamnat la 20 de ani temniță grea pentru convingerile sale naționaliste.

O donație importantă de carte și manuale a fost făcută Bibliotecii Ovidiu din partea Centrului cultural Teodor Burada și a Școlii Nicolae Tonitza, întregind astfel fondul instituției, fondată în 1994 de către constănțeni, la inițiativa regretatului director Constantin Zamfir Dumitru.

Tradiție și modernitate. Redescoperirea abilităților identitare

Cea de-a doua dezbatere a fost organizată de Societatea de Etnologie din Republica Moldova și găzduită la Muzeul de Istorie Naturală și Etnografie. Trebuie precizat de la început că Centrul Cultural „Teodor T. Burada” are de mai mulți ani un parteneriat benefic cu Societatea de Etnologie din Republica Moldova. Prestigioase colaborări semnate de renumiți specialiști sunt găzduite număr de număr în revista *Datina*.

În deschiderea manifestării un grup de copii din ansamblul etnofolcloric Plăieșii condus de **Iurie Nistorică** au prezentat un moment artistic cu mare încărcătură emoțională.

Directorul general al Muzeului, **Petru Vicol**, a prezentat din preocupările recente ale instituției, cercetătorul **Petru Caraman** a susținut „Reflexul Mării Negre în folclorul românesc”, **Adina Bocai** a creionat portretul etnologului Teodor Burada, **Aurelia Lăpușan** a prezentat o comunicare despre învățătorii basarabeni, apostoli ai școlii dobrogene, un material inedit a transmis **Costin Scurtu** despre militarii dobrogeni aflați în misiune în Basarabia la sfârșitul primului război mondial.

Organizatoarea manifestării a fost **Varvara Buzilă**, conferențiar universitar, secretar științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, laureat al Premiului Național pentru cultură și artă. Datorită perseverenței manifestate de dr. Varvara Buzilă în realizarea priorităților culturale, românii au astăzi înscrise în Lista reprezentativă UNESCO a patrimoniului cultural imaterial al umanității „Colindatul de ceată bărbătească”, „Sărbătoarea Primăverii Sf. Gheorghe/Hederlez”, „Practici culturale asociate Zilei de 1 Martie”, „Tehnici de realizare a scoarțelor”, și „Tehnici de confecționare a cămășii cu altăță”.

Din perspectiva acestor preocupări majore ale specialiștilor basarabeni s-au pus bazele unui parteneriat axat pe dezvoltarea unor proiecte comune în domeniul conservării și promovării patrimoniului cultural imaterial, urmând ca în acest context cele două entități să organizeze atât cursuri de meșteșuguri, cât și cercetări de teren în localități din Dobrogea și Republica Moldova.

Propunerea etnologului Varvara Buzilă a fost primită cu deosebit interes de reprezentanții delegației din România, cei doi consilieri județeni, Nicoleta Bercaru și Adrian Bereș, avansând ideea accesării unor proiecte europene în acest sens.

Satul Dobrogea, de Chișinău, un loc binecuvântat

Se ajunge relativ ușor, e la doar 25 de kilometri de capitală, drumul este bun, deși zăpada se așterne în calea noastră cu mare repeziciune. Adresa școlii medii nr.68 Dobrogea din comuna Sângeri este pe strada Ion Creangă. **Ana Vișnevschi** este de peste 30 de ani directoarea școlii. Clădirea bine întreținută, majestuoasă, cu peste 300 de elevi dornici să ne salute, să ne cânte, să ne arate cunoștințele lor de limba română.

S.C.Dobrogea le-a trimis în dar pachete cu eugenii pentru ca cei mici să afle că la Constanța există un mare combinat cu același nume ca al satului lor.

Prof.Nicoleta Bercaru, directoarea Școlii gimnaziale „Nicolae Tonitza”, a propus imediat înfrățirea școlii din Constanța cu cea din satul Dobrogea pentru a putea înlesni un schimb de experiență și cunoaștere.

Toți copiii știu povestea satului lor. S-a născut relativ recent, prin 1925-26, datorită unui călugăr, Ioan Zlotea, a cărui biografie în două volume ne-o prezintă profesoara de limba română. Izvoarele istorice orale sunt cercetate de profesorii școlii de peste trei decenii. Călugărul era un vindecător renumit prin puterea rugăciunii și prevedea viitorul. Țăran român din Sălcuța Basarabiei, simplu și fără carte, a dus o viață de ascet, s-a călugărit și a fost un pelerin dedicat să ajute oamenii. Enoriașii care l-au cunoscut pe călugărul peregrin prin Dobrogea au venit după el și s-au stabilit în noul sat dându-i numele Dobrogea.

Oamenii stabiliți în noul sat dar fără nicio susținere se adresează în disperare regelui Carol al II-lea.

Acesta reacționează la petiție și le repartizează loturi de pământ după vrerea călugărului Ioan.

Astăzi, la Sălcuța călugărul Ioan are o casă-muzeu și datorită eforturilor preotului din Niculițel, **Ioan Partebună**, care a mobilizat creștinii din ținutul dobrogean la colectarea mijloacelor financiare pentru a-l readuce acasă pe cel care prin credința și rugăciunile sale a vindecat multă lume.

Legătura dintre dobrogeni și locuitorii satului Dobrogea este constantă, mulți enoriași vin la mormântul călugărului cu speranțe și credință. Plecăm de la școala din satul Dobrogea păstrând în memorie chipurile senine ale copiilor care ne-au cântat Imnul Basarabiei și al căror vis este să ajungă să vadă Marea de la Constanța.

Crâmpoie de lumină

Sorin BERCARU

Împlinirea Visului Românesc a început la 27 martie 1918, când frații noștri de peste Prut au votat în adunarea Sfatului Țării al Republicii Democratice Moldovenești Autonome (denumirea de la acea dată a Republicii Moldova de astăzi) unirea cu Patria Mamă. Acesta unire deschidea un capitol de suflet al poporului român, aducând satisfacție românilor de pretutindeni ce fuseseră surghiuniți sub diferite imperii europene.

Izbânda unor ctitori ai neamului nostru, precum Pantelimon Halippa, Constantin Stere, Alexandru Marghiloman, Ion Pelivan și Ion C. Inculeț, are reverberații peste timp și spațiu, obligând generațiile la reîntregirea României Mari. Căci, cu toată suferința îndurată de-a lungul istoriei, noi, românii, aveam în sânge, fără a realiza, ecoul Unirii Principatelor Române de la 1600 a lui Mihai Viteazul.

Anul 1918 găsește țara înfrântă și ocupată încă din toamna lui 1916. Trebuie avut în vedere că România anului 1916 a fost un dezastru de proporții epice, în care însăși existența țării fusese amenințată din cauza înfrângerilor suferite de armata română, fapt ce obliga retragerea guvernului la Iași și lăsarea sub ocupație străină a Munteniei și Dobrogei,

adică a două treimi din teritoriul țării. România intrase în război alături de Antanta cu scopul alipirii Transilvaniei la Patria Mamă, însă lucrurile nu au decurs conform planurilor, cauzele acestui eșec putând fi rezumate în trei idei generale: dotarea și pregătirea slabă a armatei române pentru război, ingerințele majore ale politicului în deciziile armatei și, cel mai grav, incompetența și lașitatea unei părți semnificative a eșalonului superior al armatei.

La data de 27 martie 1918, românii de peste Prut au reaprins flacăra speranței înfăptuirii României Mari, țara aflându-se acum sub umilinta înfrângerii și ocupației germane. Visul etern al românilor avea să se împlinească la 1 decembrie al aceluiași an, 1918, prin revenirea la sânul Patriei Mamă a celorlalte fiice răpite, Bucovina și Transilvania.

Unirea a rămas scrisă în ADN-ul nostru și România Mare nu va muri decât atunci când nu vor mai exista românii. Iar noi avem o datorie uriașă, atât față de înaintașii noștri, care prin voința și dârzenia lor ne-au demonstrat că acest deziderat este posibil, dar mai ales față de urmașii noștri, care ne vor judeca după faptele noastre, DATORIA de a reface granițele strămoșești, urmând ideea de unire.

Acum ori niciodată!

Vartan ARACHELIAN *„Dacă vom sta locului, vom ajunge vasalii străinilor, iar generațiile viitoare ne vor reproșa că nu ne-am făcut datoria!”*

După ce gazetele de dimineață aduseseră vestea senzațională a convocării Consiliului, „Viitorul”, oficiosul guvernului și al Partidului Liberal, apărea, ca niciodată, seara, în ediție specială pentru a anunța că s-a amânat convocarea de dimineață pentru după-amiaza aceleiași zile de duminică, la ora 5. Un motiv în plus pentru ca lumea să se îndoiască de gravitatea momentului. Ministrul Serbiei la București, un om în general bine informat, afirmă despre „sfatul înțelepților” că e un nou truc al lui Brătianu pentru a prelungi la calendele grecești neutralitatea românească. Lumea-l crede, cu atât mai mult cu cât situația de pe front nu era oportună unei intervenții. Conte Ottokar Czernin, ministrul cezaro-crăiesc la București, era numai zâmbet... diplomatic, când apare în restaurantul Hotelului Bulevard, iar von dem Busche, trimisul kaiserului pe malurile Dâmboviței, face pariuri că România nu se va angaja.

Și totuși, mulțimea era mișcată poate și de curiozitate, dar, în orice caz, de ceea ce se numea în epocă instinctul național. În ciuda informației apărute de cu seară în „Viitorul” – ca să evite presiunea curentului public? – încă din zorii zilei de duminică, mulțimea asediază Palatul de la Cotroceni. Măsurile de pază sunt severe, iar accesul ziariștilor este interzis în incinta unde se întruneau mărimile politice ale zilei. E greu de verificat. Totuși, la ora 10 dimineața, în sufrageria cea mare a Palatului Cotroceni, luară loc toți cei 21 de invitați, incluzându-i aici pe regele Ferdinand și prințul moștenitor, viitorul Carol al II-lea. Se așezară în jurul mesei, fără o ordine prestabilită, membrii guvernului liberal (Ion I.C. Brătianu, Emil Costinescu, Emanoil Porumbaru, Alexandru Constantinescu, Vasile Morțun, Alexandru C. Radovici, Ion G. Duca, dr. Constantin Angelescu, Victor Antonescu), foștii prim-miniștri Theodor Rosetti, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, președintele Camerei Mihail Pherekide, vicepreședintele Senatului Constantin F. Robescu (în locul lui Vasile Missir aflat în vacanță în Elveția), șefii partidelor de opoziție Nicolae Filipescu, Take Ionescu și Alexandru Marghiloman, foștii președinți ai Camerei Constantin Olănescu și Constantin Cantacuzino-Pașcanu.

Lipsa unei stenograme a Consiliului este suplinită de relatările unora dintre participanți și un „film” al dezbaterilor poate fi ușor de reconstituit.

Regele luă cuvântul la început și declară că scopul convocării Consiliului nu e de a le cere sfatul – căci hotărârea lui e luată – ci de a le cere sprijinul. „Văd situațiunea în așa fel încât nu mai putem sta în neutralitate. Cred că de aici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu a avut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante, el crede că momentul a venit. Eu, după matură reflecțiune și după lupte interne pe care le veți înțelege și din care am ieșit biruitor asupra mea, înclin mai mult pentru opinia guvernului meu.” După această expunere, care limita în fapt aria dezbaterii, monarhul, afirmând că el știe forța pe care o dă unirea, cere tuturor oamenilor politici să-l ajute. Uitându-se spre bătrânul om politic P.P. Carp, regele îl rugă să-i acorde sprijinul său. Acesta se eschivă de la un răspuns clar și ceru guvernului să facă un expozeu al poziției sale. E rândul lui Brătianu să vorbească. El pronunță un lung discurs. După ce făcu o trecere în revistă a situației României, după cele două Războaie Balcanice, Brătianu apelă la toate argumentele afirmate de liderii politici antantofili în cei doi ani de neutralitate, încheind astfel prima sa intervenție: „Încetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre: pentru neutralitate, am avut numai asigurări, nu garanții. Azi problema este sau să renunțăm la orice am putea obține prin victoria Antantei, sau să intrăm în război. Eu m-am angajat definitiv.”

Se face din nou apel la Petre P. Carp să ia cuvântul, dar acesta crede că e de datoria șefilor de partide – căci ei își iau răspunderea – să se exprime mai întâi.

Take Ionescu, impetuos și temperamental, așa cum îl știm, aprobă cu efuziune hotărârea regelui.

Vine rândul lui Marghiloman: „Lucrurile fiind hotărâte, nu mai pot da vreo povață; fac numai o rugămintă regelui, dacă mai este timp. Prețuirea șanselor nu o văd ca domnul Brătianu. După atâtea sacrificii omenesti, ofensiva Aliaților nu a recăștigat nicio porțiune infimă din ceea ce ocupă «Centralii»: am harta aici. Ni se spune că în Polonia s-au încetinit operațiile pentru ca să se constituie rezervele pentru noi: deci nu este prisos de oameni

în Bulgaria? Nu văd antinomie între statele noastre; am crezut și cred (că) o bună înțelegere între noi și bulgari ar constitui o a șaptea mare putere în Orientul Europei. Dar chiar dacă șansele ar fi bune, e în interesul României să ajute la instalarea rușilor pe Strâmțori? Din mijlocul secolului al 17-lea, Rusia luptă să iasă la marea caldă. Azi, acesta este singurul ei țel. Rog pe rege să se gândească că dacă Rusia vine la Constantinopol, România este în drumul care leagă Rusia cu Strâmțurile. Chiar dacă n-ar cuteza Rusia să-și anexeze această cale – România – instalarea la Strâmțori a marelui nostru inamic este moartea economică a țării. Cred că acesta este cel mai mare păcat ce un român poate comite împotriva viitorului țării. S-a făcut apel la concursul tuturor. Odată deciziunea luată, vom tăcea! Aceasta este tot ce putem face pentru a nu rupe unitatea națională.”

După ce Nicolae Filipescu îl apostrofează pe Marghiloman că a știut de primul angajament asumat de guvernul Brătianu în 1914 cu Rusia și l-a încurajat pe acesta să meargă înainte, pe drumul unei astfel de alianțe, a luat cuvântul Petre P. Carp. În esență, opinia sa era împotriva intrării în război alături de Rusia țaristă, căci o victorie a Rusiei țariste înseamnă sfârșitul României. Brătianu protestează căci, după părerea sa, teza lui Carp despre o hegemonie rusească opusă hegemoniei germane și înlocuind-o pe aceasta este falsă... Carp revine asupra tezei sale. El declară că va înceta apariția ziarului său, „Moldova” (care dusesese o campanie filogermană în tot timpul neutralității), îi va trimite pe front pe cei trei fii ai săi, dar „doresc să fiți învinși, pentru că victoria voastră ar fi ruina țării.”

Ieșirea violentă a lui Carp, a bătrânului om de stat, deși îndeajuns de bine cunoscut pentru îndărătnicia cu care-și apăra ideile, deseori în contradicție flagrantă cu cele ale contemporanilor săi, produse consternare. Brătianu îi ceru, pe același ton, să-și retragă băieții din armata țării și doar intervenția regelui, care puse ultimele cuvinte ale lui Carp doar pe o momentană lipsă de autocontrol și nu pe o convingere intimă, calmă spiritele. Monarhul reveni la teza pericolului unei hegemonii țariste și întrebă: „Constantinopolul luat împotriva voinței noastre este oare preferabil Constantinopolului ocupat cu noi? Austro-Ungaria nu ne-a oferit nicodată nimic și Germania a fost neputincioasă să-i impună sacrificii... Victorioși, avem în Transilvania o putere de rezistență mai mare. Iau răspunderea, pentru că am încredere în viitorul țării.”

E rândul lui Maiorescu. Depășit de evenimente (bătrânul junimist era sigur, până la începerea Consiliului de Coroană, că România nu va ieși din neutralitate), el încercă să afle ce s-a schimbat pozitiv pentru ca România să-și modifice atitudinea.

Îl răspunde Brătianu: „Cred în victoria Antantei și mă conformez ei. Vom declara război Austro-Ungariei (și) nu altora. În schimb, ni se recunoaște dreptul de a lua până la Tisa, Banatul, Crișana, Maramureșul, Bucovina, până la Prut. Ni se mai recunosc drepturi egale la Congres de Pace (n.n.). Tratatul care ne garantează aceste anexări este iscălit de cele Patru Puteri. Cele Patru Puteri garantează integritatea teritoriului nostru. Cred că orice reviriment nu mai este posibil.”

Maiorescu revine și cere să rămânem în expectativă, mai ales că situația militară e controversată și „nu se riscă soarta țării” într-o astfel de confruntare departe de a fi decisă, cu un învingător departe de a fi cunoscut. Și apoi, mai sunt frunțașii românilor ardeleni, de la care n-a putut afla dacă sunt pentru intrarea României în război.

Brătianu, și apoi Take Ionescu, îl asigură că au scrisori de la aceștia care le cer să intre cât mai grabnic în acțiune.

Theodor Rosetti „nu crede în sfărâmarea Antantei, dar rămâne constant în convingerea lui că nu avem cu ce duce un război lung și greu ca acesta.” Îl combate energic ministrul Em. Costinescu. Președintele Camerei, după ce asigură de sprijinul tuturor deputaților, încearcă să-l liniștească pe Marghiloman asupra intențiilor hegemoniste ale Rusiei țariste: „Nu rușii singuri vor hotărî. Ei nu luptă pentru stăpânirea Constantinopolului: libertatea Strâmțurilor, aceasta este formula viitorului! Dacă vom sta locului, vom ajunge vasalii străinilor, iar generațiile viitoare ne vor reproșa că nu ne-am făcut datoria.”

După ce ține să precizeze că Maiorescu nu cunoaște foarte bine sentimentele țării deoarece a lipsit mult timp, el asigură că „tot poporul se

va scula pentru a dezrobi pe frații noștri” și, de asemenea, că „majoritatea Senatului dă deplină încredere guvernului”.

Apropo de sentimentele ardelenilor, Take Ionescu afirmă că „românii de dincolo ne așteaptă ca pe Mesia. Este adevărat că în 1911 Vaida și alții ne propuneau unitatea națională, intrând noi sub Habsburgi. Ei nu-și dădeau seama de situația politică generală a Europei și de aceea nu credeau o altă soluție posibilă. Mie mi-au trimis vorbă din partea întregului Comitet al Partidului Național Român că dacă nu ne ducem să-i scăpăm, românismul va fi pierdut.”

Pentru ultima dată ia cuvântul Ion I.C. Brătianu care, răspunzând unei aluzii strecurate de Maiorescu la adresa politicii francofile a tatălui său, ține să precizeze că nici tatăl său și nici el n-au fost nici rusofili, nici germanofili, că nu „s-au identificat vreodată cu o acțiune din afară”, că, la fel ca tatăl său, el nu este decât român. „În toate considerațiunile contra – continuă el ca o ripostă la cei ce se declarau împotriva intrării imediate a României în război – nu se ține destul seama de forța morală. Sunt înfrângeri care sunt faze ale victoriei. Chestiunea Austriei este pusă și majoritatea Europei consacră drepturile noastre istorice, deoarece le ia în seamă și acum, oricare ar fi soarta războiului, drepturile consacrate rămân.”

După ce primul-ministru încheie, repetând apelul la unitate: „Să nu scădem nimic din puterea de acțiune nici prin acțiuni (contrare intereselor țării (n.n.), nici prin inerție”, se așternu o tăcere gravă. Regele îi privi pe rând și adăugă într-un sfârșit: „Întrunirea noastră este istorică și plină de răspunderi pentru toți. În hotărârea ce iau sunt călăuzit numai de sentimentul poporului român și de o întreagă convingere...Am încredere în iubirea de neam a întregii țări.”

Apoi se sculară cu toții. Regele trecu pe la fiecare, adăstând mai mult la cei care făcuseră obiecții deciziei luate. Se opri în fața lui Marghiloman. Suveranul, scrie liderul Partidului Conservator, avea lacrimi în ochi. Și avu loc acest dialog în timpul căruia regele îi strângea amândouă mâinile:

– Trebuie să-mi dai concursul dumitale. Regele ți-l cere!

– Sire, de la mine nicio piedică de azi înainte. Sunt mut și mă duc la Crucea Roșie (era președintele societății române – n.n.).

– Ne trebuie concurs efectiv! Mă bizui absolut pe dumneata.

– Da, Sire, la zile de nevoie, de nevoie...

Dar nimeni nu știa că de astfel de zile nu vom fi defel scutiți. Până atunci însă toți erau convinși că o hotărâre care angaja atât viitorul țării, cât și ființa statală a românilor fusese luată și încredințată istoriei.

Era duminică, 14/27 august 1916, ora 13...

Afară, dincolo de zidurile de incintă ale Palatului Cotroceni, o uriașă mulțime era în așteptare, preocupată de aceeași obsedantă întrebare. Printre ei se află și ziaristul Gheorghe Rădulescu. Om trecut de cincizeci de ani, de statură potrivită, gros la trup, Rădulescu semna în coloanele ziarului *Gazeta*, sub pseudonimul Arhibald, articole în care scepticismul său funciar nu era întrecut decât de verva pamfletară. Flerul său politic nu-l putea înșela nici de data aceasta. Dacă n-avea de unde să bănuiască că peste o lună guvernul va adresa publicului un apel patetic ca să dăruiască obiele pentru soldați, știa – și scrisese, se înțelege – că cele două miliarde ale Ministerului de Război se mistuiseră ca un fum de țigară, că samsarii, de care se împiedica pe culoarele instituțiilor unde era un os de ros, intraseră în vacanță; nu se mai cumpără, nici nu se mai vinde nimic, fiindcă bursa permiselor pentru export era acum închisă. Mai avea și alte semne care nu-l puteau înșela. Privilegiații zilei – oameni cu parale multe sau cu rubedenii sus-puse – se refugiaseră în posturi sedentare, din spatele armatei, iar pe nepoți de-ai miniștrilor îi întâlnise deschizându-i solemn ușile cabinetelor ministeriale, unde rudele lor erau titulari.

Știa toate acestea și, la fel ca ceilalți, era nerăbdător să-l vadă pe Filipescu apărând și făcând semnul convenit cu prietenii săi politici. Codul îl știa acum toată mulțimea: un semn pentru rezultatul pozitiv al Consiliului și un altul, dacă rezultatul ar fi fost din nou negativ. Pe la ora unu, iese Carp, purpuriu la față și parcă mai gârbov de cum intrase. Se vedea că bătrânul și intransigentul om politic susținuse o luptă grea. Îl urma fostul său discipol, despărțit de el, dar având acum același punct de vedere, Marghiloman, asudat, obosit și vânat, despre care, în epocă, Saint-Aulaire, ministrul Franței la București, spunea că e „cel mai parizian dintre germanofili”. Trec apoi trăsurile cu ceilalți de care depinsese răspunsul la frământările a opt milioane de români de aici și a atâtor milioane „de dincolo”.

Sosește Filipescu.

Face semnul. E pozitiv.

Mulțimea izbucnește în urale.

(Fragment din romanul documentar TOAMNA PĂTIMIRII NOASTRE apărut în 1970 la EDITURA EMINESCU și reeditat în 2010 la EDITURA RAO)

Izvodirea Fedeleșului

Adrian NICOLA

Ziua bună la dumneavoastră! Purced către zicerea mea pe o cale mai întortocheată pentru ca cei trăitori doar la oraș, cărora lumea de altădată li se înfățișează numai ca un muzeu, să știe despre cătune, sate și comune că au avut alt fel de trăire și devenire decât cele ale târgurilor, cetăților sau orașelor. Acolo, în lumea curată dar săracă, rar au fost oameni care să știe a citi, a scrie ori a tălmăci tainele cerului și ale pământului. Tot ce știa omul, de la cum vorbește și se îmbracă și până la felul cum capătă bucatele cu care să-și ducă zilele, trebuiau cunoscute de la cel „umblat”, de la cel mai învățat și înțelept dintre ei. Iar umblat dincolo de hotarul obștei era câte un bătrân plecat la oaste, dus cu grâne tocmai dincolo de râul cel mare sau vreun flăcău umblat la învățătură, care rar se întorcea. Poate din joi în Paști să fi pășit pe ulițele satului vreun călător abătut din drumul său din cine știe ce pricină, care să se învrednicească a se hodini oleacă la umbra vreunui salcâm ori lângă cumpăna vreunei fântâni și să spună el ce se mai petrece prin lume.

Nici măcar credința nu venea la ei ușor, iar icoana și învățătura destul de greu și de puțin pătrundea prin bordeie. Se moșteneau de la unul la altul, de la părinte la copil sau de la naș la fin, luminatele fețe bisericești neînduplecându-se prea des a sălășlui departe de lume și de zidurile bisericii. Poate doar când stăpânul locului să fi străbătut drumuri greu de ghicit către vreun schit în aflarea lui Dumnezeu, iar de acolo să aducă, la fel de greu, lumina și înțelepciunea sfântă, cum se spune în Scriptură.

Așa stând lucrurile, toată povara asupra nestrucării rânduielilor cădea chiar asupra obștei, a oamenilor ce sălășluiau în dânsa. Cum știau a se chivernisi și a se feri de rău, așa avea să le fie de bună sau de rea viața împreună. Și atunci oamenii au purces a face legile lor, orânduielele care să aducă bine tuturor și lor, la fiecare în parte, bine. Iar îndreptarea tuturor pricinilor, de la naștere și până la trecerea în împărăția cerului a omului, de la „gura satului”, adevăratul județ al țaranului român, adesea mai aspru și neiertătoare decât legile de mai târziu, a venit. Iar zidirea familiei ca o casă de piatră, pe care nicio tăgadă să nu o zdruncine, era una dintre misiile sale.

Tinerii satului ce se însurau și se măritau, fără pată trebuiau să fie, pentru ca obștea să le deie voie a merge în fața altarului, în fața lui Dumnezeu și a semenilor, pentru a-și lega până la moarte viețile. Băiatul, flăcăul sau dănacul, cum s-a numit cel neînsurat prin părțile românești de lume, trebuia a dovedi că poate fi om care să-și croiască viața sa și a familiei așa cum au făcut-o ceilalți semeni. Puterea sau snaga, priceperea la treburile câmpului și ale gospodăriei, dar și curajul de a înfrunta primejdiile, erau bine chibzuite chiar de părinții săi, înainte a porni să-i pețească mireasă. Iar asta știa și satul, se știa din vreme fără vreo cercetare, pentru că mai degrabă „știe satul ce nu știe bărbatul”, iar nimic din ceea ce trebuia să se știe nu scăpa. Ba, de multe ori, și din ceea ce nu trebuia a se ști.

Dacă la flăcăi era mai ușor - vorba ceea, cal fără copite și dănac fără iubite, n-ai să afli - cu fetele însă era mai mereu câte o pricină, fiindcă ceea ce nu se afla despre ele până în noaptea nunții era curățenia lor trupească, felul în care și-au păzit fecioria de „ispita desfrâului și coada diavolului”. De parcă el, diavolul, cu pielea lui cea neagră și păroasă, ar fi fost pricina rătăcirii de minte și pierderii fecioriei și nu „sgârbavnicul mădular” de bărbat, cum îl numea mai apoi pravila cea veche a lui Callimachi.

Ce păteau sărmanele mirese cărora li se dovedea în noaptea nunții că au dat cinstea pe rușine și frâu liber plăcerii înainte de a se nunti, numai ele știau. De la a fi târnuite de cozile acoperite de voalul pe care l-au pătat, suitul și plimbatul prin sat, în batjocură, pe grapa de mărăcini, până la a le obliga a se sui în fânar ori pe casă și a sări de acolo, unele rupându-și bunătate de oase, nimic din ce poate fi rău nu le era străin. Bașca rușinea jucatului cămășii fără roșeața fetei pe ulițele satului, luni după nuntă, și neroșitul rachiului fiert pentru ca tot omul să știe că fata lui Cutare nu a fost cum trebuia să fie.

Nici bieții părinți ai miresei, socrii cei mici, cum li se spune, nu scăpau de caznă. Pe lângă batjocura suferită alături de odrasla cea fără de minte, pe lângă trasul prin foc odată cu șirul de oameni legați într-o sârbă îndrăcită, care făceau mereu ca socrii mici să adaste cel mai mult asupra vâlvătaiei, pe lângă legatul în lanțuri ca animalele la gizdurile fântânii din drum și zăgrăvitul cu funingine sau îmbrăcatul

în Țoalele soaței sau soțului, tatăl hârbuitei mirese trebuia să se scobească adânc pentru a scoate galbeni grei de la chimir, să rupă vreun pogon de vie sau o margine de pădure din avere, o vițea, două, sau zece, douăsprezece oi din băătătură, pentru a spăla fața pătată de rușinea ce s-a făcut familiei flăcăului, iar acesta să o ierte și să o primească în patul său.

Heeei, dacă așa pedeapsă grea păteau părinții de fete cu mintea proastă, atunci satul a avut grijă ca să nu se întâmple prea des asemenea pățanie, care nici asupra obștei bine nu cădea. Pentru asta, satul, cătunul, ulița în care ședea fata, a primit povara din veac în veac de a înlătura primejdiile ce puteau cădea asupra oamenilor de acolo, chiar și din cele despre care am vorbit. Și orice om străin călca prin acele locuri era întrebă la cine a venit, pe cine caută, ce vrea el de la megieșii lor, iar la hore și la nunți fetele erau bine păzite să nu fie furate sau păcălite, ca cele despre care spuneam, de vreun flăcău sau bărbat nechibzuit.

Iar pentru aceste isprăvi de a păzi curățenia fecioarei ce se gătea a porni în viață alături de alesul inimii, la începerea nunții băieții și bărbații tineri își cereau răsplata. Când mirele se pornea, cu mare veselie și alai, spre ograda sa, însoțit de florica smulsă din ograda părintească de aleasa inimii sale, alături și de zestrea acestuia, găsea ulița copilăriei acesteia închisă. Că era vreo căruță „uitată” în cale sau chiar lanțurile și ciuturile fântânilor din răspântie prinse dintr-un gard în celălalt, că era grămada de lemne și crengi, fie ce era, dar în spatele opreliștii așteptau, gătiți dacă o fi nevoie chiar și pentru luptă, flăcăii ce ziceau ei că au avut de grijă miresei cât timp aceasta a sălășluit la casa părintească, aproape de ei, cerând vamă pentru truda lor: „Domnul mire să poftască/Fedeleşul să-l plătească!”

Și musai mirele trebuia să le facă pe plac, altfel mare tăraș se stârnea. Nu era cine știe ce pagubă un butoiăș sau două, din cele de lemn, pline cu vin, ce fedeleș se cheamă prin unele părți și în zilele de acum. Dandanaua cea mare se petrecea dacă mirele, care se dovedea el mai mândru, mai cărpănos sau mai nesocotit la minte decât cei mai mulți, se găsea a strica orânduiala și a nu plăti. Iar atunci, între cei care cereau și cei care se codeau a da fedeleșul, mare zarvă se stârnea. Se trăgeau, se repezeau unii la alții, se luptau, până ce unii îi dovedeau pe ceilalți și îi legau de nu mai mișcau. Adică îi legau tot... fedeleș.

Numai că amintirea vremurilor în care oamenii știau a-și apăra ce era al obștei lor, dar și mândria fără măsură a românului ce era prea mare și însemnată pentru ca acest popor să nu știe a o

pune într-un loc din care să nu piară în vecii vecilor, a făcut ca dansul să ajungă în chichița lăzii de zestre ce păstrează peste veac datina strămoșească. De-aia a fost izvodit un joc ce nu se putea numi decât „Fedeleşul”. Așa cum povesteau și alții înaintea mea, jocul se pornește cu oamenii prinși strașnic între ei, cu mâinile unuia de umărul celuilalt, într-o roată. Pun picior peste picior pentru a urni roata, pe dos decât acele de ceasornic, pentru ca obiceiul să nu treacă odată cu timpul, să vremuească cât o ține Dumnezeu românul în țara sa. Roata se rotunjește, se iuțește și începe deodată a se mișca rotund.

Numai că unii oameni greșit numeau dansul drept „un joc ciudat”. Nu este deloc așa, doar că nu au știut a-i tămăci cum trebuie semnele. După ce se iau de umeri și pornesc roata într-o parte, cum am zis, dansatorii se opresc pe dată și fac un pas spre înapoi, pentru ca apoi să pornească iarăși în roată și mai vânos, și să se oprească și mai tare, împingându-se unii pe alții ca într-o luptă dintre ei, ce duce întreaga roată spre cele patru zări.

Aceasta este însemnătatea jocului, a se preface că se luptă unii cu alții, să nu se mai lupte de-a binelea ca în vremurile în care oamenii erau mai iuți la mânie și degrabă vărsători de sânge, cum ar fi spus cronicarul, fără chibzuință multă, știință de carte și frica lui Dumnezeu. Și se joacă el de acolo unde apa cea mare, Dunărea, începe a scălda gura de rai care este patria noastră, adică din Oltenia, și până la capul țării, la marea cea mare, unde se cheamă Dobrogea, la fiecă nuntă de români.

Prin unele locuri, s-a născut și un obicei al nunții numit tot la fel, Fedeleș. Tovarășii băiatului și ai fetei se întâlnesc înainte de nuntă la casa celei ce va fi mireasă, împodobesc bradul ce va fi să șadă la spatele său și apoi va poposi în stâlpul porții mirelui, ca semn al trăinicieii familiei ce se înfiripă. Atunci, flăcăul ce se va însura îi cinstește cu bucate alese pe tinerii păzitori ai alesei sale și se pornesc hore și sârbe nenumărate, cu băieți și fete ce se prind în ele, așa cum îi stă bine românului. Și nu uită niciodată de înfrâncenarea ce se năștea în vremurile vechi între mire și păzitorii miresei, prinzându-se și în dansul numit Fedeleș.

Când jocul acesta a fost izvodit, se prindeau în roata lui doar bărbații, socotindu-se că nu iei muierile la luptă, la încăierare. Altul era rostul lor pe atunci. Dar asta nu mai înseamnă prea mult în ziua de azi. Eu ce-am avut de spus v-am spus, așa cum am știut din bătrâni și m-am priceput. Altele poate că veți mai afla și de la lume, poate și din cărți. Iar dacă acelea vor fi contra celor spuse de mine, eu nu mă supăr. Vorba ceea, mai multă înțelepciune, în hambar mai multă pâine.

Grecii de-acasă

Mihnea HAGIU

Prezența grecilor pe teritoriul Dobrogei este încă din Antichitate semnalată atât în izvoarele istorice, cât și în scrierile și jurnalele călătorilor ce au trecut prin Dobrogea în epoci diferite.

Poate cea mai frumoasă legendă legată de apariția unui oraș din România este cea a argonauților, greci plecați din zona orașului Volos pe o corabie legendară, Argo, în frunte cu neînfricatul Iason, în căutarea lânii de aur. Lâna de aur care fără doar și poate este o metaforă, ei căutând de fapt mănoasele lanuri de grâu din zona Mării Negre. Această călătorie reprezintă unul dintre primele drumuri ale navigatorilor greci porniți în epopeea colonizării bazinului Pontului Euxin.

Fuga lui Iason în drumul său spre casă îl aduce pe teritoriul Constanței de astăzi, unde aruncă pe țărm bucăți din trupul răpit al lui Absyrtos, fiul regelui Colchidei antice.

În greacă, cuvântul bucată se numește „tomea”. De la acest cuvânt a derivat numele antic al Constanței de astăzi, Tomis.

În perioada Antichității, grecii sunt prezenți atât în Cetatea Tomis, cât și în cetățile Histria, Callatis - ctitorită de grecii veniți din Heraclea Pontica, precum și în cetatea Orgame, situată pe malul lacului Razelm.

Continuitatea prezenței grecilor în Dobrogea este atestată de diverse înscrisuri și cronici. Este fără îndoială că Dobrogea creștinată a avut legături strânse cu Constantinopolul, pe care, foarte probabil, l-a copiat. Epoca

genoveză a Constanței evocă legăturile comerciale cu grecii din Pont. Din informațiile furnizate de dl. Sarafidis în „Caietul de notițe, file de istorie”, extrase din lucrările unor scriitori anonimi care au trăit în perioada Revoluției Elene. De aici și din manuscrisele doctorului Serfioti aflăm că: „În anul 1804, goeleta <<Evaghelistria>> a vândut încărcătura de ulei de măsline și a primit în schimb grâu și orz, operațiune care a avut loc în bătrânul oraș Constanța, marfă destinată Demogherontiei din acest oraș”.

Dacă acestea sunt exacte, înseamnă că ele alcătuiesc cea mai veche mărturie asupra existenței Comunității Elene din Constanța.

La 1821, negustorii greci din Constanța dispun îndeajuns de multe mijloace materiale spre a-și ajuta confracții în lupta pentru neatarnarea patriei. Ei sunt conduși în acea epocă de o „Demogherontie.” Faptul acesta se confirmă printr-o mențiune ce se găsește în arhiva doctorului Aristide Serfioti din Galați, mențiune în care se spune că locuitorii din orașul Constanța trimit obiecte și bani căpeteniilor Iorgache Olympiu și Farmachi, ce se găseau la 1821 la Galați.

Privitor la termenul grecesc „Δημογεροντία” (Demogherontia), este greu să găsim un echivalent în limba

SALA TEATRULUI Elpis

DUMINICA 8 DECEMBRIE 1935
ORA 9 FIX SEARA

Asociațiunea Culturală ASTRA DOBROGEANĂ
— în scopul ajutorării copiilor basarabeni infometati —
VA DA UN

MARE FESTIVAL
ARTISTIC
CU URMĂTORUL PROGRAM:

PARTEA I.
GHEORGHE ASTRA de MANOAGINE, MANOAGE ȘI BITARIE
Va executa diverse bucăți artistice și potpuriuri naționale —
încadrate de recitări și monologuri spuse de
d-nii C. NIȚESCU, N. BUTUCESCU ȘI FERAT

PARTEA II.
SPRE IDEAL
Poem dramatic, creat în timpul evenimentelor din marele război
pentru întregirea neamului de d-l C. Dimitrie-Codru fost
Actor și Publicist
Interpretat sub conducerea autorului de d-nii:
C. NIȚESCU, I. BUTUCESCU, C. DIMITRIU-CODRU, V. GHEORGHIU,
GH. VALCU și D-na ELENA GHEORGHIU.

PREȚURILE: Rezervat 60 lei; Stal I 40, Stal II 30.
Loja de 3 pers. 120 lei și Loja de 4 pers. 160 lei.
Garderoba obligatorie — Biletele la Casa teatrului

Dimineața orele 9—12 — Matineu pentru școlari — același program
Art. Grafic „ALBAMA” Constanța

română. Demogherontia era o instituție a creștinilor din Imperiul Otoman, alcătuită din 12 membri, cei mai de seamă ai Comunității (orașului), care juca rolul unei Instituții Judecătorești, ocupându-se de interesele orășenilor (membrilor comunității) și procesele dintre ei. Acești „Demogherontes” reprezenta „Sfatul Bătrânilor”, și erau atașați pe lângă Episcopii, acolo unde existau, iar acolo unde nu erau, pe lângă Biserică sau școală.

O asemenea Instituție era și la Kuistendje, Constanța veche, din 1821, când se petrece faptul despre care relatează manuscrisul.

O „Demogherontie” în orașul nostru găsim și în anul 1864,

când se construiește Biserica și Școala Greacă, dar ea era formată doar din 6 membri, cei mai de bază, dintre care făceau parte și doi medici: Papasaul și Vallindas.

Momentul afirmării pregnante a Comunității Elene începe cu anii 1858-1860. Este momentul renașterii Constanței și, fără îndoială, a elementului elen.

Construcțiile de modernizare a Constanței și a Dobrogei au adus un aflux de muncitori greci. Elementul grec participă la construcția podului de la Cernavodă (1890- 1895) și la marile lucrări ale portului Constanța (1895-1909). Creșterea fără precedent a numărului de membri de origine elenă determină Comitetul Comunității, în martie 1863, la numirea unei epitropii formată din 8 membri, cu scopul inițierii strângerii de fonduri pentru construirea unei biserici grecești în Constanța.

Începuturile Școlii Elene sunt în jurul anului 1867, dată de la care se găsesc primele mențiuni legate de cheltuielile Comunității făcute pentru procurarea materialului școlar și pentru plata profesorului, Arhimandritul Tsulatis.

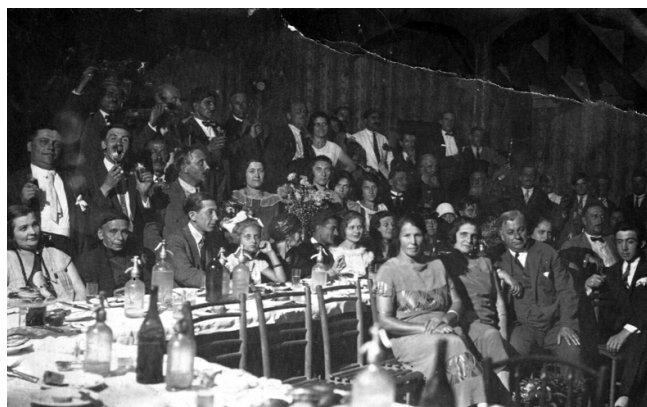
Clădirea Teatrului „Elpis” a fost dată în folosință în data de 20 decembrie 1898. Clădirea a fost construită după proiectul arhitectului francez L. Piver. Antreprenorul a fost de origine greacă, I. Vlahopoulos. A fost singura sală de festivități din Constanța pentru o lungă perioadă de timp

Un rol important în viața culturală a Comunității din Constanța l-a avut Asociația „Elpis”, înființată la 24 septembrie 1890. Lipsa unui club al grecilor din acest oraș i-a determinat pe tineri să fondeze „o societate cu cabinet de lectură”. Scopul lor era să aibă un loc în care „să petreacă cu plăcere pauza de o oră” pe care o aveau între cursuri, „lucru care îi va bucura și pe ceilalți”, căci prin aceste lecturi vor „deveni mai utili celor din jur”.

Până în 1913 au continuat să vină la Constanța greci din insulele Chios sau Lesbos, dinspre Tracia de Apus, Macedonia de Sud, Epir, regiuni aflate încă sub dominație otomană până la Războaiele Balcanice. În 1913 se vor așeza în Constanța și Dobrogea familii de greci prigonite din Bulgaria. Multe alte familii vor căuta adăpost la Constanța după înfrângerea dezastruoasă a forțelor grecești din Asia Mică din vara anului 1922.

Din perioada interbelică, o imagine a Comunității Elene ne este dată de profesorul gimnaziului elen, Stavru Manesis.

„Am cunoscut Comunitatea Elenă din Constanța în perioada anilor 1938-1940, perioadă în care am funcționat ca profesor la Gimnaziul de aici.

*Amintire din seara balului Comunității Elene
Constanța din 09.02.1935*

Construită la extremitatea peninsulei Dobrogei de Nord, capitală a regiunii cu același nume, Constanța număra 82.000 locuitori. Era al doilea port ca activitate la Marea Neagră, după Odesa. Constanța era cel mai important centru al comerțului de tranzit al grâului, petrolului și lemnului, derula aceeași activitate în tot cursul anului, deoarece porturile Brăilei și Galațiului nu aveau aceeași posibilitate de a fi folosite, din cauza înghețării Dunării. În ceea ce privește componența populației orașului, aceasta era: patru cincimi erau români, restul erau străini, dintre care mulți erau greci (în jur de 5.000), majoritatea „Mavro-Thalassites”. Aceia care erau cei mai mulți, nou-veniți, proveneau din două mari valuri: după izgonirile bulgărești ale anului 1913 și după catastrofa anului 1922 din Asia Mică odată cu înfrângerea armatelor grecești.

Toate națiile Balcanilor și ale Pontului Euxin erau reprezentate aici, fiecare în parte exercitau anumite îndeletniciri. Mai puțin românii, care erau de obicei funcționari publici și privați. Erau evreii cu magazine și prăvălii comerciale, turcii vânzători de păsări, bulgarii se ocupau cu vânzarea de legume, armenii aveau cafenele și se ocupau cu negoțul, mai ales cei veniți din Anatolia. Dintre toți aceștia, cei care se deosebeau în mod evident erau grecii, care întrețineau cele mai mari magazine și depozite comerciale aflate în oraș, dețineau cofetării, restaurante cu berării și hoteluri, situate pe străzile centrale, magazine cu diverse feluri de mărfuri și produse alimentare și de altă natură (brânzeturi, mezeluri, cereale, legume, lemn, cherestea, sticlă și mobilă), magazine cu articole metalo-casnice etc. Tot ei aveau și întrețineau fabrici de cărămidă, țiglă, metalurgice, industria de morărit, meșteri de căruțe, ateliere de fabricare de căruțe și trăsuri care erau folosite foarte mult, aici, ca mijloc de transport, cizmari etc. De asemenea, o mare parte dintre

greci, se ocupau și cu comerțul, exportul și importul mărfurilor și al produselor, citricelor, uleiului de măsline din Grecia, grâului, animalelor, lemnului și cherestelei din România. În portul orașului era imposibil să nu întâlnești zilnic nave grecești care încărcau sau descărcau mărfuri. Nu exista stradă fără magazine și locuințe grecești sau nu se întâmpla să nu auzi la fiecare pas limba greacă, care se auzea pretutindeni. Mai mult chiar, limba greacă era cunoscută de o mare parte a locuitorilor. Nu exista magazin în care grecul, care cunoștea puțin sau deloc limba română, să nu se descurce minunat, întrucât ceilalți cu care venea în contact știau bine limba greacă și în aceste condiții el servea sau era servit în limba lui. Existau, de altfel, mari agenții de navigație, birouri comerciale de navigație, mulți greci lucrau în domeniul serviciilor publice (Vamă, Primării etc), alții funcționau la bănci sau birourile întreprinderilor private. În plus, o mare parte dintre grecii care trăiau aici erau medici și avocați, alții editori de ziare locale, fără a putea să editeze în tipografiile locale cărți grecești. (din documentele Doctorului Hector Sarafidis, publicate în ziarul grecesc „ETHNOS”, la București). Din aceste însemnări, referitoare la doctorii și farmaciștii care își exercitau profesiunea în oraș, aflăm că „Thrasivoulos Kefalas, din Keffallinias (Kefalonia), a studiat în Italia și s-a stabilit în 1865 în Constanța, unde a rămas trei ani, împreună cu doi doctori englezi (unu al Companiei Engleze și asociat, venit din Sulina)”, erau singurii doctori ai orașului. Cel de-al doilea doctor, K.Papasaoul, s-a stabilit în oraș în 1866 - deci Comunitatea greacă număra doi doctori. Thrasivoulos Kefalas, în afară de profesia de medic, mai deținea și o farmacie, unde este astăzi farmacia Miga. După moartea acestuia, farmacia a revenit fiului său, Dimitrion, care a întreținut-o până în 1904. „Doctorul I. Valindas din Kythnou a studiat în Atena și în Europa, s-a stabilit la Varna și din 1872-1874 la Constanța.” Ajuns aici, și-a exercitat profesiunea de doctor până la o vârstă înaintată. „A decedat la Atena în 1900. S-a remarcat prin educația, învățătura și omenia lui. Întotdeauna binevoitor și susținător cu fervoare a situației comunitare a celor două orașe pe unde a trecut și în care a exercitat profesiunea sa, a fost exemplu de dăruire pentru semenii săi și pentru patriotismul său.” Șirul exemplelor de medici greci care au studiat la școli din Atena nu se oprește aici. În interiorul orașului, cei de aceeași origine erau posesorii unor case mari și în afara acestora erau și posesori de mari întinderi de pământ, moșii reprezentative. Erau, de asemenea,

Andrei Tranulis și cântărețul sârb Ivan Petrovichsi în fața Teatrului Tranulis în 1932

proprietari de cinematografe, proprietarul unicului teatru, ca și a stabilimentelor balneare, erau greci. Dintre grupurile etnice menționate mai sus, întrețineau fiecare biserica lor și mulți dintre ei și școlile lor. Existau geamii și sinagogi, biserici creștin-ortodoxe românești, armenesti, ale catolicilor și protestanților. Dintre ei se desprind grecii, cei mai vechi dintre toți, cu biserica cu cea mai frumoasă așezare construită în apropierea școlii grecești și alături de teatrul grecesc „Elpis”.

Orașul este un complex, un mozaic de etnii care trăiesc într-o admirabilă armonie, etnii a căror origine este Orientul Apropiat și Europa de Est (ca și elementul elen), vorbesc limba lor maternă și fiecare dintre etnii își exercită propria religie. Toate aceste motive, despre care vorbesc, mi-au umplut sufletul de mândrie etnică și m-au făcut să-mi amintesc de cetățile antice grecești, de existența lor neîntreruptă pe litoralul acesta, ca și al cetăților litoralului mediteranean, mi-au generat în același timp dorința de a cunoaște mai bine spiritul activ al elementului elen de aici, urmărind aceasta de la primele încercări de stabilire a grecilor, aici, până la ultima bătălie pentru reușita și bunăstarea lor.

Înainte de Al Doilea Război Mondial, în Constanța trăiau, după unele surse, între 6000 și 8000 de greci, iar Comunitatea deținea un important patrimoniu format din școală, spital, teatru, biserică, clădiri, terenuri. După instalarea regimului comunist, Comunitatea Elenă și-a schimbat numele în E.A.M., sub primii pași ai propagandei comuniste. Ultima fază a venit cu plecarea de bună voie sau gonirea tuturor celor ce nu erau înscriși în partid. Astfel, perioada comunistă a oprit afirmarea grecilor pe scena publică. În această perioadă, mulți dintre ei s-au reîntors în patria mamă sau au emigrat în alte țări. Activitatea Comunității Elene a fost reluată în ianuarie 1990.

Școala Basarabeană: Bucoavna Veche se îmbracă în haina veacului deșteptării

Dr. Maria DANILOV

Actul firesc de reîntoarcere a Basarabiei în albia românismului se putea realiza atunci (ca și acum), doar prin intermediul școlii naționale. În contextul revindecărilor politice înaintate de basarabeni – alături de celelalte popoare ale Rusiei – precum „Dreptul de sine ocârmuire pentru slobozeniile naționale ale tuturor”, este revendicat și dreptul la școală națională. Se cerea introducerea „limbii moldovenești” în administrație și justiție, în școala de toate treptele, unde limba rusă se va studia numai „ca obiect de învățământ”. Aceste revindecări se regăsesc în programul Partidului Național Moldovenesc, publicat la începutul lunii aprilie 1917¹, în rezoluțiile Congreselor învățătorilor din aprilie și mai 1917², a Congresului Militarilor Moldoveni din 20 - 27 octombrie 1917³. Însă ceea ce este caracteristic și „aproape unic în revoluția Moldovenilor din Basarabia, este că ei pun problema culturii înaintea tuturor celorlalte și ca o condiție esențială a vieții naționale. Revoluția lor nu se mărginește la satisfacerea instinctelor, nici la îndeplinirea nevoilor materiale. Înaintea acestora primează cerințele culturale [...]. Această caracteristică dă o înaltă valoare spirituală mișcării naționale moldovenești dintre Prut și Nistru.”⁴

Mișcarea culturală a cuprins întreaga provincie. La 10-14 aprilie, la Chișinău are loc primul congres al învățătorilor corpului didactic primar, care fiind compus din străini și înstrăinați și susținut de administrația școlară rusă, ia o atitudine ostilă față de problema școlii naționale. Unul dintre cei mai înrăiți rusificatori (Sîromeatnikov) afirma că „moldovenii sunt de neam proști și înapoiați, că n-au niciun fel de cultură” întrebuițând numai vreo sută de cuvinte în limba lor”⁵. Reprezentanții

Partidului Național Moldovenesc, Pantelimon Halippa, Ion Buzdugan și Vladimir Herța au dat o ripostă hotărâtă, cerând școală națională și autonomie pentru moldoveni. Unicul deziderat impus Congresului a fost că predarea în școala primară „ar trebui să se facă în limba copiilor”⁶. În acele condiții complicate de război, sarcina de naționalizare a școlii nu se rezolva atât de ușor. La cel de al doilea Congres al învățătorilor din 25 - 27 mai, prezența moldovenilor a fost majoritară (cca 250)⁷. În organizarea manifestării au conlucrat atât Comisia școlară de pe lângă Zemstvă⁸, cât și Asociația învățătorilor Moldoveni (fondată pe 13 aprilie 1917). Sunt memorabile cuvintele lui Paul Gore, reprezentantul Zemstvei Guberniale, adresate participanților la Congres: „Frați români, viitori luminători ai neamului [...]”

Comisia Școlară Moldovenească de pe lângă Zemstvă a organizat Cursurile de învățători în trei serii consecutiv (iunie - octombrie), la care au fost înscriși peste o mie de învățători din Basarabia. Petre Cazacu avea să consemneze faptul „cu câtă greutate s-a votat 55 mii ruble”, banii necesari pentru organizarea cursurilor⁹. Învățătorii au ascultat prelegeri susținute de profesori ardeleni, bucovineni și basarabeni¹⁰. Ei au însușit elementele indispensabile ale culturii românești: scrisul și cititul (caractere latine), literatură, istorie, geografie, și cântare. Aceste cursuri au schimbat fundamental mentalitatea învățătorilor. Ele au urmărit nu numai un scop didactic, dar și național. Absolvenții cursurilor deveniră „Apostoli ai redeșteptării naționale”¹¹.

⁶ Hristea Dăscălescu, Op. cit., p. 23.

⁷ Cele de-al doilea Congres al învățătorilor, din 25-27 mai, și-a ținut lucrările în Casa Eparhială din Chișinău, care avea cea mai frumoasă sală de conferințe (construită în 1911).

⁸ Având la baza hotărârile Congresului din 25-27 mai 1917, Zemstva Gubernială devine cu adevărat responsabilă de trecerea în subordonarea sa a tuturor școlilor de toate nivelele: primar secundar, civile și duhovnicești, profesionale și tehnice.

⁹ Petre Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru*, Chișinău, Ed. Știința, 1992, p. 85-86 (prima ediție apare la Iași în 1924), p. 246-247 (La cursurile deschise pe 17 iunie-15 august, au participat cca 200 învățători).

¹⁰ Ștefan Ciobanu, Nicolae Popovschi, Iustin Frațiman, Alexei Mateevici, Onisifor Ghibu, Elena Alistar, Gheorghe Tofan, Romulus Cioflec, Vasele Harea, Liviu Marian ș.a.

¹¹ Hristea Dăscălescu, op. cit., p. 34-36.

¹ Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, Chișinău, Editura Universitas, 1993, p. 36-37 (prima ediție apare la București, în 1924).

² Vezi *Rezoluțiile Congresului învățătorilor din Basarabia ținut la 11 aprilie 1917*, în *Școala Moldovenească*, nr. 1, iunie 1917, p. 18-19.

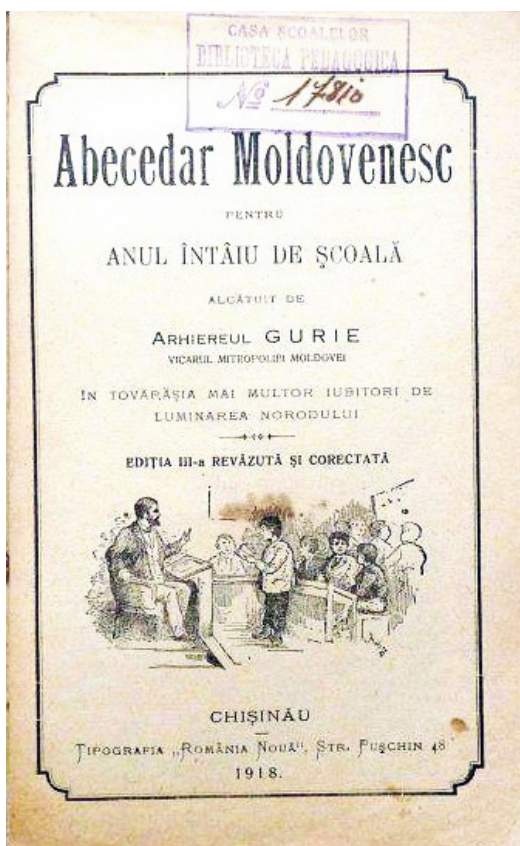
³ Valeriu Popovschi, *Biroul de organizare al Sfatului Țării. Republica Democratică Moldovenească*. Volum îngrijit de Gheorghe E. Cojocar, Besarabica 3, București-Brăila, Editura Academiei Române, 366 p.

⁴ Hristea Dăscălescu, *Revoluția de la 1917 în Basarabia. Lupta moldovenilor pentru limbă, școală și cultură națională*, Chișinău, Tiparul Moldovenesc, 1938, p. 4.

⁵ Revista *Școala Moldovenească*, nr. 1 (An I), iunie 1917, p. 22-23; Hristea Dăscălescu, Op. cit., p. 27.

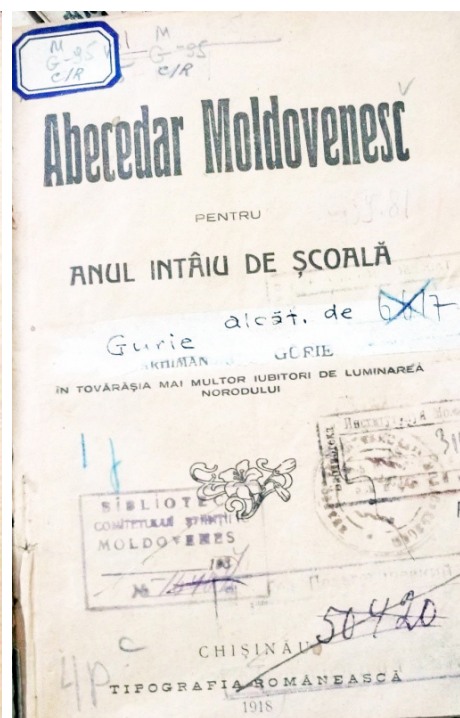
Pentru crearea unei școli naționale era nevoie de manuale noi. Literatura didactică din Basarabia secolului al XIX-lea a fost, în linii mari, o literatură religioasă destinată preponderent școlii parohiale. Manualul reprezintă, neîndoindu-se, un instrument indispensabil de lucru. Școala basarabeană avea nevoie de manuale, prin intermediul cărora basarabenii puteau fi readuși și reintegrați într-un proces educațional general, românesc. Pe lângă Zemstva Gubernială, a fost creată și „Secția de propășire culturală a norodului”, care spre sfârșitul lunii iunie 1917 a făcut public anunțul cu privire la concursul de alcătuire a manualelor pentru școala națională, a cărților de școală „moldovenești”: „1) *Abecedar* (Buchier) în limba moldovenească, anul întâi de învățătură; 2) *Carte de cetire* în limba moldovenească, anul al doilea de învățătură; 3) *Legea Dumnezeuiască*, cartea pentru anul 1 și 2 de învățătură; 4) *Carte de aritmetică elementară pentru școlile populare moldovenești*.”

Pe 12 iunie 1917 a avut loc a doua ședință a Societății Culturale, ținută la casa lui Vladimir Herta¹². Primul act al Societății Culturale a fost deschiderea unei Tipografii cu litere latine în ziua de 8 septembrie 1917. Acest fapt istoric este confirmat și de Petru Cazacu, care susține că „La 8 septembrie s-a deschis tipografia românească a Societății Culturale adusă de S. Murafa de la Iași. Se țin cuvântări de părinții Hobjilă și Partenie și de d-nii Halipa,

Alexandri, Harea.”¹³ Altceva ne spune în memoriile sale Onisifor Ghibu: „La 1 septembrie s-a putut deschide apoi și prima tipografie românească în Basarabia, adusă de la Huși, tipografie în care se tipăriră în timp de câteva săptămâni 100.000 abecedare românești, care la sfârșitul lui Octombrie se găseau toate în cele vreo 800 de școli primare românești ale Basarabiei, deschise deodată cu învățători pregătiți la cursurile din Chișinău, Bălți și Soroca. Ba, în toamna anului 1917 s-a introdus limba românească și în școlile secundare ale Basarabiei, prin profesori ardeleni și bucovineni și mai târziu ceva, și din Regat.”¹⁴

Deschiderea tipografiei s-a produs în data de 8 septembrie 1917, fapt confirmat de surse autentice: „În ziua de 8 septembrie s-a deschis la Chișinău Tipografia Românească a Obștii culturale moldovenești. Aici se

vor tipări cărțile de școală cu care se va începe învățământul, aici se vor tipări cărțile noastre moldovenești îmbrăcate în cea mai potrivită literă românească. Să știți, fraților, că o zi mai mare ca asta n-a avut Basarabia [...]. Litera românească e litera Neamului nostru [...]” S-a inaugurat cu o slujbă religioasă, un „Molebnic săvârșit de părintele protoiereu V. Gobjilă și părintele C. Partenie, în localul ei de pe strada Alexandrovskaja, lângă iluzion. S-au ținut câteva cuvântări de pr. Vasile Gobjila și C. Partenie, P. Halipa, N. Alexandri, V. Harea. Pe urmă, tipografia a tipărit „foișoare de aducere aminte a acestei zile mari”. Un alt detaliu, consemnat în presa vremii, amintește că roata mașinii „au învățat-o frunzașii moldoveni cu câțiva frați-bejenari din toate părțile pe unde e așezat neamul nostru, iar hârtia o așeză în mașină o învățătoare care a mântuit cursurile moldovenești.”¹⁵

¹² Pe 25 iunie 1917, Societatea Culturală a deschis în Chișinău prima școală românească cu 35 de copii, având ca profesoare pe d-șoara Bocănescu).

¹³ Petre Cazacu, op. cit., p. 247-248.

¹⁴ Onisifor Ghibu, *Cum s-a făcut unirea Basarabiei*, Sibiu, Editura Asociațiunii, p. 12.

¹⁵ O zi mare pentru moldoveni, în *Cuvânt Moldovenesc*, 12 septembrie, nr. 82 (282), 1917, p. 2-3.

În noiembrie 1917 apar din tipografia Societății Culturale primele manuale pentru școli: „*Abecedarul* părintelui Gurie, *Cartea de citire* a lui Ciobanu și *Cartea de lege dumnezeiască* a părintelui Vlad¹⁶”, susține Petre Cazacu¹⁷. Cea mai importantă carte didactică a anului 1917 este, fără îndoială, *Abecedarul* arhimandritului Gurie (Grosu).

Ediția anului 1917 a *Abecedarului* s-a tipărit pe hârtie ieftină de război. Cartea s-a bucurat de o solicitare nemaipomenită, o cereau nu numai școlile, ci și cei vârstnici și soldații de pe front. Astfel, „Bucoavna veche se îmbracă în haina veacului deșteptării. La litere latine, cea dintâi și mai trainică legătură cu trunchiul mare al neamului, stau scrise cuvintele grăite de atâtea veacuri prin satele răzlețe. *Abecedarul*, cărțulia pusă în mâna copilului, care aleargă cu bucurie să-l cumpere – ediția de 50.000 exemplare e aproape isprăvită – nu este numai o adunătură de foi tipărite, după care școlarul va învăța a scrie și a citi. În cuprinsul lui se găsește acel suflu înălțător, care se întâlnea de demult în *abecedarul* lui Pleșoianu, inimosul dascăl muntean de la 1828 [...]. El silabisește fraze: „Libertatea e un lucru sfânt; Nu vom uita niciodată cine suntem; Zici moldovan, zici român, tot una e: Unde-i unul nu-i putere, unde-s doi puterea crește.”¹⁸[...]

În legătură cu ediția *Abecedarului* din 1917, trebuie scos în evidență faptul că este una radical prelucrată, în spirit românesc, după ediția Bucoavnei de la 1909, a lui Gurie. Explicația autorului că a muncit la realizarea cărții „în tovărășia mai multor

iubitori de luminarea norodului” își găsește o acoperire și în mărturiile ulterioare ale ardeleanului Onisifor Ghibu – însemnări pe o ediție a unui *Abecedar* tipărit la Iași (tot în 1917): „Am făcut și eu odată – la 1917 – un *abecedar* oarecare, care l-a semnat ca autor Arhimandritul Gurie, la Chișinău. Ce e drept originalul fusese făcut de acesta, dar ce a rămas din el după ce l-am văzut eu? Doar un schelet. [...]”¹⁹

*Imenitul Gurie
Mitropolitul Basarabiei*

De altfel, ar mai trebui să subliniem că posibilitățile tehnice ale teascului tipografic – al Tipografiei Societății Culturale a Românilor din Basarabia – deschisă oficial la Chișinău pe 8 septembrie 1917, erau foarte limitate. Nu se putea tipări încontinuu. Din *Abecedarul Moldovenesc* al lui Gurie, după cum s-a constatat mai sus, s-a tras un tiraj impunător pentru acele vremuri de război, tocmai 50.000. Către finele lunii decembrie, stocul de cărți era epuizat. *Abecedarul Moldovenesc* era utilizat nu numai în școlile elementare al Basarabiei anului 1917, ci peste tot, unde se dorea a învăța în limba curat românească. Potrivit anunțului publicitar din 1 decembrie 1917, pe 2 decembrie, „La ceasurile 5 seara, se va deschide în sala Muzeul Zemstvei guberniale, cursurile fără plată, pentru

limba moldovenească, organizate de Obștea Culturală a moldovenilor din Basarabia. Ascultătorii sunt rugați să vie cu *Abecedarul Moldovenesc*.”²⁰

Așadar, în toamna anului 1917, Secția școlară de pe lângă Zemstva gubernială condusă de Ștefan Ciobanu și susținută de organizațiile politice și profesionale, începe naționalizarea învățământului de toate treptele. Astfel, se pune temelia școlii românești în Basarabia. În plus, se realizase, fie și parțial, acele proiecte de editare a unor manuale noi pentru școlile elementare din Basarabia.

¹⁶ Este vorba de preotul Nicolae Vlad de la biserica Sf. Treime din Chișinău.

¹⁷ Petre Cazacu, op. cit. p. 248.

¹⁸ Ioan Simonescu, *Abecedarul Basarabiei*, în *Calendarul Regina Maria pe 1918*, Iași, Tipografia Serviciului Geografic, 1918, p. 147 (articolul a fost reprodus integral în ediția „Mitropolitul Gurie – opera zidită în destinul Basarabiei”, ediție îngrijită și coordonată de Silvia Grossu, Chișinău, Epigraf, 2016, p. 144-149 – fără, însă, a se indica expres sursa originalului). *Calendarul Regina Maria pe 1918*, a fost tipărit în 45.000 pe hârtie tip de război; 1.500 pe hârtie velină. 20.000 exemplare au fost trimise de Regina Marie „dar de Anul NOU, trupelor de pe front; 10.000 vor fi împărțite de către Regină al vizitele din spitale și de pe front; 15.000 s-au pus în vânzare în beneficiul societăților de binefacere din timpul războiului de sub conducerea Reginei; 10 exemplare au fost tipărite pe hârtie de lux.

¹⁹ Apud, Elena Conțescu, *Activitatea editorială a lui Onisifor Ghibu la Chișinău între anii 1917-1918*, în Onisifor Ghibu, *Unitatea românească și chestiunea Basarabiei*, București, Editura Departamentul Informațiilor Publice al Guvernului României, 1995, p. 129.

²⁰ Cursurile erau prevăzute pentru 3 luni, câte trei ceasuri pe săptămână (Vezi *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 108 (308), 1 decembrie 1917, p. 1.

A-și mânca lefteria; a rămâne lefter; a lăsa pe cineva lefter

Ioan ADAM

Grație *Amintirilor din copilărie*, năzbâtiile lui Nică a lui Ștefan a Petrei au devenit de mult celebre. Una dintre „trebușoarele” lui, când, surprins de mătușa Marioara în cireș, a dat „palancă la pământ”, în fuga lui iepurească, vreo „zece-douăsprezece prăjini de cânepă, frumoasă și deasă cum îi peria, din care nu s-au ales nimica”, se încheie cu o corecție exemplară aplicată vinovatului de către tatăl binișor atins la pungă de pocinogul odraslei:

Dar mai în desară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și pasnicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față când s-a ispăși cânepa și cireșele... căci, drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos ș-un puiu de zgârie-brânză, ca și mătușa Marioara. Vorba ceea: «Au tunat și i-au adunat». Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: «Nu plătește bogatul, ci vinovatul». Așa și tata : a dat gloabă pentru mine, și pace bună! Și după ce-a venit el rușinat de la ispașă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicând:

– Na! satură-te de cireșe! De-amu să știi că *ți-ai mâncat liftiria* de la mine, spânzuratule! Oare

multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?¹

A-ți mânca liftiria sună astăzi ciudat, ca un citat dintr-o limbă moartă. Pe la jumătatea veacului al XIX-lea, expresia era perfect inteligibilă și la sate, și la oraș, și se traducea prin *a-ți pierde buna reputație*, trecerea, crezarea, *creditul*, scurt spus: *a te compromite*. Istoria zicalei e interesantă, între altele, și pentru că ilustrează necurmatul război dintre cuvintele din rezistentul fond latin și neologismele străine, care, favorite de circumstanțele istorice, s-au impus doar trecător într-o epocă sau alta. Așa cum azi suntem practic sufocați de importuri lexicale englezești, tot așa se întâmpla în Principate acum două secole, când însă limba la modă era neogreaca.

Liftirie, cu variantele *lefterie*, *leftărie*, *lefterea*, coboară din neogrecescul *elefteria* (ελεντεία), care însemna *credit*, *cinste*, *reputație*, *trecere*, dar și *libertate*. Despre un om care se bucura de încredere în fața cuiva (de obicei, vorba lui Caragiale, „persoană însemnată”) se mai zicea, tot pe atunci, că *are lefterie* la respectivul personaj. Individul influent putea fi însă negustor, cămătar, zaraf, deci un om cu bani, obișnuit să acorde împrumuturi

¹ Ion Creangă, *Povești, Amintiri, Povestiri*, ed. cit., p. 182.

unor inși de încredere. Împrumutul nu pica însă întotdeauna pe mâini bune. Când datornicul nu mai înapoia bunurile (ori sumele) împrumutate, **își mânca lefteria** sau **lefterea**, împrumutare care a generat și un dicton consemnat de Iuliu Zane în **Proverbele românilor**: „**Și-a mâncat lefterea** ca țiganul biserica.”

De fapt, debitorul necinstit **își mânca omenia**, concept etic românesc străvechi, ilustrat și el în alt proverb: „**Omenia ți-ai mâncat/ Și pustiei te-am lăsat.**” Pe durata influenței grecești, **lefteria** a substituit vremelnic **omenia**, dar a căzut în desuetudine imediat ce Fanarul și-a istovit puterea de seducție. Probabil că același lucru se va întâmpla peste o vreme și cu barbarismele englezești pe care le importăm acum cu ghiotura, deși avem în limbă termenii corespunzători.

Ce s-a întâmplat însă cu **lefteria** după ce a trecut moda grecească? Să apelăm pentru asta la teoria ariilor laterale. Conform acesteia, marginile, provinciile sunt mai conservatoare decât centrul. Fondul latin s-a erodat, de pildă, mult mai mult în Italia, centrul fostului Imperiu Roman, decât în Portugalia ori în Dacia (adică în România noastră), provinciile extreme ale latinității. Schimbând ceea ce e de schimbat, același lucru s-a întâmplat și cu vorba neogreacă la care mă refer. Nu la București, centrul esențial al influenței fanariote în Principate, s-a păstrat ea cel mai bine, ci tocmai spre marginile românității.

În Moldova s-a conservat accepția sa inițială, aceea de credit, încredere, omenie, dovadă chiar **Amintirile** lui Creangă. În Ardeal, cuvântul a început să însemne ocupație, meserie, îndeletnicire, cu un accent aparte pus pe negustorie. În **Dicționarul Limbii Române** elaborat sub conducerea lui Sextil Pușcariu e consemnat tocmai acest sens, textul martor fiind basmul **Doftorul Toderăș**, cules în 1881 de Ion Pop-Reteganul tocmai din zona Rodna Veche. Iată citatul doveditor:

- Ce cauți? Îl întreabă un slujitor, și cine ești ?
- Eu îs doftor și anume, care vindecă coarcele de la oameni, vin la înălțatul împărat să-i arăt dreptățile.
- Chiar în bun loc nimerești, îi zise slujitorul, că și la înălțatul împărat i-a crescut un corn.
- Și-l sloboade înlăuntrul, iar Toderăș spune la împăratul **lefteria** lui.²

La 1888, an în care Ion Pop-Reteganul își publica prima lui serie de **Povești ardelenesti**, cuvântul

mai circula, așadar, în Transilvania. Pentru Sextil Pușcariu și lexicografii din colectivul său, etimonul lui este tot neogrecescul **elefteria**, vorbă care semnifica în limba de origine și **libertate**; dar, în ochii acestor lingviști, „trecerea semantică nu e clară”, căci, susțineau ei, „răspândirea prin Ardeal a unui termen din neogrecește e ceva neobișnuit”.

Dacă privim lucrurile cu mai multă atenție, faptele nu sunt chiar așa de „neobișnuite”. În secolul al XVI-lea, Cetatea Rodnei a fost zeci de ani o feudă a domnilor moldoveni. Influența moldovenească a fost durabilă și pentru că localitatea a fost timp de secole un punct de vamă pentru comerțul cu Moldova. Nu e un secret pentru nimeni că între graiul ardelenilor și cel al moldovenilor sunt asemănări frapante. Dacă moldovenii au „importat” vorbe neogrecești e greu de crezut că acestea s-au oprit la vamă și n-au circulat și dincolo de Carpați.

Mai există însă și un alt factor care explică circulația cuvântului în Ardeal. Cum spuneam, aici **lefteria**, adică meseria, se referă îndeosebi la negustorie. În secolul al XVIII-lea și chiar la începutul celui următor, deci în epoca de aur a fanarioților, comerțul provinciei era în bună măsură în mâna negustorilor greci ori asimilați acestora. Caragiale însuși se trage pe linie maternă dintr-o asemenea familie, mama lui, Ecaterina, fiind fiica lui Luka Kiriak Karaboa, membru influent al Companiei [grecești] de comerț oriental din Brașov. „Companiștii” greci erau atât de numeroși în Brașov, încât ridicau, pe la 1785, „o biserică proprie, administrată de ei înșiși” (Ș. Cioculescu – **Viața lui I.L. Caragiale**). Cum a făcut-o și bunicul lui Caragiale, acești comercianți „importau bumbac, lână, mătase, bumbac văpsit și băcăneturi” (*ibidem*), pe care le schimbau pe bani buni, strânși ca atare ori transformați în giuvaieruri. Comercianții care se respectau își făceau socotelile până la centimă, căreia în grecește i se spunea **lefton** (λεφτον), cuvânt românizat în forma **left**, **leftișor**, cu pluralul **lefti** sau **lefturi**. Sub acest nume circulau pe atunci în Ardeal și niște monede austriece de aur valorând cinci ducați, din care frumoasele timpului își făceau salbe și medalioane. Pentru a-l atrage pe Dimitrie Cantemir, scrie Neculce, Petru cel Mare i-a trimis prin Luca vistiernicul „daruri un **leftu** cu diamanturi, cavalerie [decorație – n.n.], pecete împărătească și câțiva soboli.”³

Negustoria comporta însă (atunci, ca și acum) riscuri, unul, esențial, fiind falimentul ori, cum se mai

² Ion Pop-Reteganul, **Povești ardelenesti**, ed. cit., p. 90.

³ Ion Neculce, **Letopiseșul Țării Moldovei**, ed. cit., p. 378. Costache Bălăcescu utiliza în **Fă-mă, tată, să-ți seamăn sau Generația actuală din generația trecută**, o formă insolită, **lefter**, referindu-se tot la medalioane: „Cine împarte, parte-și face,/ zice-o vorbă, înfărșit;/ Și să-ți bagi degetu-n miere/ Șapoi să-l lingi, să nu vrei,/ Ai fi chiar un bou de mere [mare – n.n.]/ Dăi cu **lefter** și cercei” (v. **Satire și pamflete din preajma lui 1848**, ed. cit., p. 78).

zicea odinioară, **mofluzia**. Comerciantul rămas fără bani **era lefter**, adică ironic vorbind, liber de griji. Grecesul **elefteros** (ελευτερος), care înseamnă în românește **liber**, a circulat la noi în forma **lefter**, la care s-a adăugat precizarea suplimentară de **parale**, de bani.

Negustorul lefter era cel rămas fără o lescaie, fără o chioară în pungă, sărac lipit. Așa s-a ivit o altă expresie plastică: **a rămâne lefter**, cu sensul de a rămâne fără niciun ban, la care inventivitatea fără sfârșit a românului a adăugat alte zicale, precum **a lăsa lefter pe cineva** (adică a-l săraci printr-o afacere sau printr-un joc de noroc). Verbul **a (se) lefteri**, adică a pierde toți banii, exact pe acest teren a apărut.

În 1885, în **lancu Moroi**, nuvelă inspirată din universul jucătorilor de cărți, al paraziților pătimiși obsedați să dea lovitura la masa de joc, Delavrancea folosea chiar verbul respectiv:

Dădu din nou cărți.

De astă dată pierdu.

Trecu pachetul moșierului și-și sprijini în pumni greutatea capului.

– Ai pierdut tot, d-le Moroi? întrebă avocatul.

– Psiîî! întrerupse directorul Ministerului de Finanțe, făcând cu ochiul jurisconsultului spre d-na Moroi.

– Mai bine că **te lefteriși** – mormăi căpitanul Delescu, întinzându-se de barbișon – tot n-aveai noroc.⁴

E curios, dar asta-i altă poveste, că în proza scurtă românească, de la Delavrancea și Caragiale până la Brăescu, **lefterul** e o victimă a destinului ce pedepsește trăirea inautentică. Cel mai celebru ghinionist din proza noastră este **Lefter** Popescu, eroul lui Caragiale din nuvela **Două loturi**, care ne întoarce – fie și numai prin onomastică – la rădăcinile grecești ale cuvântului.

⁴ Delavrancea, *Opere*, 1, Proză. Ediție îngrijită, prefată și bibliografie de Aurel Martin, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, f.a., p. 94.

Info - Dor de primăvară

Una dintre cele mai frumoase luni din an este luna martie, moment în care natura revine la viață. Pentru români, prima zi a lunii reprezintă sărbătoarea Mărțișorului, acest moment al anului fiind

însoțit de o serie de tradiții interesante. Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a organizat la începutul lunii martie spectacolul „Dor de primăvară”, pentru a aduce un omagiu doamnelor din mediul rural cu ocazia Zilei Femeii.

La eveniment au participat Ansamblul Folcloric Profesionist „Izvoare Dobrogene” și soliștii de muzică populară Ionuț Culcea, Maria Stîngă, Elena Ionescu Cojocar și grupul vocal „Fiii Dobrogei”, Ștefania Șirin Narenji, Laura Mocănița. Dansatorii Ansamblului „Izvoare dobrogene”, pregătiți de coregraful Ștefan Coman, au prezentat jocuri din Dobrogea, Moldova și Oaș.

Spectacolul „Dor de primăvară” a fost un real succes, publicul fiind extrem de încântat. Un început excelent de activitate pentru „Izvoare dobrogene” și un dar minunat pentru iubitoarele de folclor la început de primăvară. Publicul a fost format din doamnele din localitățile Castelu, Nisipari, Nicolae Bălcescu, Cumpăna și D.G.A.S.P.C., care au aplaudat coreografiile semnate de Ștefan Coman, și au primit mărțișoare realizate manual de cursanții Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”.

Prolegomene și teme pentru băutură(II)

Dr.Flori IUHAȘ

Cantitatea în care se bea este adeseori pantagruelică: „*Mult mai beu și nu mă-mbăt*” (Bun îi vinul ghiurghiuliu), „*Și beau vinu cu borcanu/ și rachiu-l beau cu sticla*” (Eu țin dragostea cu anu), „*Multe păhăruțe aș be/ Când îmi place și-mi tihne’, mă!/ [...] Săracă gurița me, multe păhăruțe-ar be...*” (Amu beu, amu mi-i bine). În opoziție, este evocată și starea de cumpătare: „*Lasă beau că nu-i nimică/ Câte-un păhăruț nu strică*” (Amu beu, amu mi-i bine), „*Beți din căni și din pahare/ Beți încet că vinu-i tare*” (Ia mai toarn-o cană, două).

Efectul băuturii este beția: „*Vinișor de poamă rară/ Se suie-n cap fără’ de scară*” (Bun îi vinul ghiurghiuliu) care se manifestă în diferite feluri:

- lipsa atenției, vederea confuză: „*Vinișor de boghi verzi/ Face pe om de nu-l vezi*” (Bun îi vinul ghiurghiuliu), „*Fire-ai al dracu primar/ C-ai pus pe uliță pari/ Sara când mă-ntorc spre casă/ Parc-ar fi oameni prin ceață*” (Butelcuța mea), „*Ochii se împăienjenesc și abia te mai zăresc*” (Mă dusei pe la Petrică);

- neputința de a controla picioarele: „*Țuica ta este prea tare, mi se lasă în picioare/ C-au fost coapte prunele, se înmoaie picioarele*” (Mă dusei pe la Petrică), „*Vinișor de poamă dulce/ Brava, puiule/ Dacă bei, nu te poți duce*” (Ia mai toarn-o cană, două), „*Că pe șapte cărări vine/ Pe chișoare nu se țâni*” (Frunză de copac în floare), „*Și când zice că-i mai bun, cade ca lovit de tun/ Și-l ia somnu’ ca pe clop/ În ciorapi și pantalon*” (Lele Floare);

- limbuția: „*Și când dau de băutură/ Prună, prunișoară/ Tot ei sunt mai răi de gură*” (Prună, prunișoară), „*Pălincuța din oiagă, tăte limbile dezleagă/ [...] Da de bei peste măsură, nu-ți mai poruncești la gură!*” (Cine-o pus coada la prună), „*Lele Floare, lele Floare/ Dă-mi ceva, capul mă doare/ Că bărbatu meu, leliță/ Azi noapte-a venit beat criță/ Și-a avut poftă de vorbă/ De mi-a făcut capul tobă*” (Lele Floare);

- nervozitatea, comportamentul violent: „*Mai faci și scandal acasă/ Că nu-ți pun nimic pe masă*” (Nu mai bea bărbatul meu!), „*Câte vorbe fără leac/ Zice omu’ când e beat/ De la Ana la Caiafa/ de se*

ofilește fața/ Azi așa, mâine așa/ se duce dracu casa” (Lele Floare);

- halucinația și comportamentul deviant: „*Mă opresc și le vorbesc (unor pari care par oameni – n.n.)/ Cu câte-o dușcă-i cinstesc/ Și zău, nu-i păcatul meu/ Mă poftesc de beau și eu*” (Butelcuța mea).

Consumul repetat și excesiv de alcool - „*Mult mi-e Gheorghe băutor, măi Gheorghe/ Mi-o băut nouă comori și-o casă din căpriori*” (Lasă Gheorghe, băutura), „*Și de-atunci mare necaz/ Nu prea stau pe-acasă treaz/ Beau numai rachiu de prună/ Cu cănuța dorm în mână*” (Cănuța), „*Mai bea omul câteodată/ Când vrea să o facă lată/ Dar tu bărbate nu știi/ Decât să bei zi de zi*” (Nu mai bea așa bărbate)

- duce la dependență, care are drept consecințe în plan social separarea cuplului și sărăcirea: „*Și-ar mai bea Gheorghe ar mai bea, măi Ghiță/ De l-o lăsat muiera/ Singurel cum o putea/ [...] Lasă Gheorghe băutura, Gheorghe/ Uscați-s-ar Gheorghe gura, Gheorghe/ Că mi-e goală bătătura/ Nu-mi ajunge îmbucătura*” (Lasă Gheorghe, băutura), „*Nu mai bea așa bărbate/C-o să te duci într-o noapte/ Te îngrop cu sticla de gât/ Tu te duci, eu mă mărit*” (Nu mai bea așa bărbate), „*Din zori până pe-nserat la cârciumioara din sat/ Face moșu’ datorii, are baba ce plăti/ [...] Ar pleca moșu’ acasă dar hangița nu*

Îl lasă/ Face hoța ochii mari la punga cu crăitari” (Face moșu’ datorii), *„Nu mai bea bărbatul meu/ Că de nu, m-apuc și eu/ Și să vezi atunci belea/ Unul hăis și altul cea!/ Măi bărbate iară iei/ Toți banii din cas’ și-i bei/”* (Nu mai bea bărbatul meu!), *„Dă-mi pace bădiță hăi!/ Că mai sunt și alți flăcăi/ Io nu-s gardu’ nimănui/ Propteaua bețivului”* (Frunză de copac în floare).

Imprecația femeii al cărei bărbat bea cere: *„Dă Doamne pe vară câte-o ploaie amară/ Prunu’ să-nverzească dar să nu rodească/ Via să dea rod mare și necopt/ Strugurele fiert doar pentru oțet”* (Lele Floare).

Viciul nu este văzut cu ochi buni în lumea satului: *„S-au strâns babele la sfat/ Te bârfesc bărbate-n sat/ Că stai beat noaptea prin bar/ Și pe-acas’ te vād cam rar”* (Nu mai bea bărbatul meu!), *„Nu-i bogat, nu-i nici sărac/ Dar din dânsul om nu fac/ Când o dă pe băutură/ De tot râsu-i în strânsură”* (Frunză de copac în floare).

Beția este, pe de o parte, manifestă: *„Și de-i vedea că mă-mbăt”* (Leliță, cârciumăreasă), *„Iaca hora se-ntețește/ Badea tot se împletește/ Și când hora e în toi/ Badea-i ca un măturoi”* (Frunză de copac în floare), pe de alta, se instaurează o stare de dependență ce se dorește a fi depășită *„M-am jurat că n-oi mai be/ Dar eu nu mă pot țâne”* (Bun îi vinul ghiurghiuliu; Leliță Ioană) dar... *„Bun îi vinul, bine-mi place/ Nu știu viei ce i-oi face”* (Bun îi vinul ghiurghiuliu; Leliță Ioană). Renunțarea este tot o consecință a dragostei: *„Dulce-i vinul, dulce-i vinul/ Dar mai dulce-i mândra mea/ Dulce-i vinul, dulce-i vinul / Dar mai dulce-i dragostea/ Mândruliță gura ta, floare micșunea/ Acum mă îmbată ea întru-una/ Pe la crâșmă nu mai trec/ Nu mă mai petrec, nu mă lasă mândra ca să plec/ [...] Nu mă lasă să închin un pahar cu vin/ Nu mă lasă în crâșmă să rămân”* (Dulce-i vinul).

Ocaziile la care se bea sunt multiple. Astfel, petrecerea e o activitate de timp liber: *„Mă petrec ca toată lumea/ De sâmbăta până luna”* (Eu țin dragostea cu anu), dar care se întinde pe durata întregii vieți: *„Fiindcă viața o iubesc/ Și petrec cât mai trăiesc”* (Eu țin dragostea cu anu). Se bea la reuniunile ocazionate de activitățile tradiționale și evenimentele din viața satului: *„Horincuță tipărată/ Te beu când îs supărată/ Și cu mândru câteodată/ Și la nuntă și la clacă”* (Amu beu, amu mi-i bine). Palinca *„O beau feciorii la clacă/ Și muierile la sapă/ Și prietenii și vecinii/ Și streinii și românii”* (Palinca din Bihor).

Plăcerea de a bea se constată din invocațiile care apar frecvent în versurile populare: *„Ține Doamne*

pruna-n prun/ Prună, prunișoară/ Să iasă vinarsul bun/ [...] Fie sănătate-n pruni/ Prună, prunișoară/ Ca să bea oamenii buni” (Prună, prunișoară), *„Ține-l Doamne, ține-l bine/ Pe-âl de-o pus coada la prune/ Cine-o scos zeama din ea/ Să aibe omu’ ce bea”* (Cazanu de țuică), *„Du-mă Doamne și mă lasă, unde-i pălincă pă masă/ [...] Du-mă Doamne și mă pune unde-i palincă de prune”* (Nu mă bate Doamne, rău), *„Mai fă Doamne prunele/ Să fiarbă căldările”* (Palinca din Bihor).

Mahmureala este și ea prezentată în versurile cântecelor populare cu variatele ei manifestări, dar și cu modalitățile de a o depăși: *„Dimineața-i capul greu și vai de sufletul meu/ Se învârtă casa cu noi și înainte și înapoi/ Du-te nevastă odată și au o zeamă de varză/ Trebe să ne limpezim, deseară iar chefuim”* (Mă dusei pe la Petrică), *„Crâșmăriță lele Floare/ leagă-mi capu’ că mă doare/ Și mi-l leagă cu ștergură/ Că-s beteag de băutură”*, (Crâșmăriță, lele Floare); *„Și m-a pus leliță dragă/ Să-i fac noaptea ciorbă acră!”* (Lele Floare).

Pentru recipientele în care se ține alcoolul și din care se bea există un vast areal semantic: borcan, sticlă, ulcică (urcior), cană, pahar, ploscă, care apar de multe ori ca substantive diminutive (cănuță, păhărel, păhăruț) sau regionalisme (uigă, butelcă).

Interesant este faptul că simbolul băuturii (cănuța, sticla) se lasă moștenire sau se hărăzește de la naștere: *„Mi s-o dus și moșul meu/ Și de el îmi pare rău/ Din averea ce-o împărțit/ O cănuță am moștenit/ Și mi-o zis cu grai de moarte/ - Ai grijă cum bei nepoate!/ Asta e cănuța mea/ Când bei tu și eu oi bea”* (Mi-o lasat moșu cănuța), *„Mama mea când m-a făcut, butelcuța mea/ Mi-o legat sticla de gât, butelcuța mea/ Și mi-o zis cu jurământ/ Să n-o desfac de la gât/ Până m-o băga-n mormânt”* (Butelcuța mea).

Dacă în legendele populare rachiul era inventat de drac sau vrăbii și era element de ispită, în creația populară palinca poate fi și leac *„De Dumnezeu îi lăsată/ [...] Și-i sănătate curată”* (Prună, prunișoară),: *„Un pahar îi bun de leac/ Și la omu’ ce-i”* (Amu beu, amu mi-i bine), *„Că pălincă îi de leac/ La bogat și la sărac”* (Pălinca din Bihor). Beneficiile pe care le oferă băutura au o dimensiune materială: *„Cu palincă și cu pită/ Prună, prunișoară/ Poți trăi, nu ai nimică”* (Prună prunișoară) și una spirituală: *La un pahar de rachie/ Se leagă o prietenie”* (Prună prunișoară).

Surprinzătoare este comparația omului cu băutura, în versurile *„Fost-am tânăr ca vinarsul/ Nu m-o bătrânit necazul/ Fost-am tânăr ca și berea/ Și m-o bătrânit muiera”* (Pagubă c-am bătrânit).

Procesul de culegere al roadelor pentru producerea alcoolului se face „Toamna pe târziu/ Mai pe brumă, mai pe-omăt” (Bun îi vinul ghiurghiuliu), în special de către femei: „Vai de noi muierile/ Prună, prunișoară/ Că noi strângem prunile/ [...] Bărbații fug de cules/ [...] Dar la butoi se duc des” (Prună, prunișoară). De asemenea, femeile ajută și la obținerea produsului finit: „Sări muiere, ce mai stai/ Că ne stă norocu-n loc/ Aruncă lemne pe foc/ Să fac rachiu cu cazanu/ Să beau rachiu până la anu’/ Nu mi-o plăcut la cules/ Dar la butoi mă duc des” (Cazanu de țuică).

Vinul se face din „poamă rară”, „boghi verzi” (Bun îi vinul ghiurghiuliu), vinarsul (pălinca, rachiu) din „prună, prunișoară” (Prună, prunișoară), din „zamă” de prună (Cine-o pus coada la prună), „prune domnești” (Palinca din Bihor). Se remarcă varietatea tipurilor de vin: „Să mă duc în deal la vie, Leliță Ioană/ Să beau vin de razachie, Leliță Ioană/ Să mănânc pește sărat, Leliță Ioană/ Să beau vin de Sarica...” (Leliță Ioană), „Tămâios de poamă nouă/ Brava, puiule/ Vin de la Niculițel/ [...] sar scânteile din el” (la mai toarn-o cană, două), „Dă din galben de Fetească/ Dă și din mănăstiresc/ Că dușmanii mă vorbesc” (Crâșmăriță din Humor) și de palincă: „Horincă de mere dulci/ La multe rele mă duci/ Când beau horincă de prună/ Nu mă duc acas’ o lună/ Când beau palincă de pere/ Capu pe perină cere” (Amu beu, amu mi-i bine), „Bună zâua măi loane/ Făcut-ai zeamă din poame?/ Și din prune și din pere/ Bea bărbații cu plăcere!” (Palinca din Bihor), „Holercuță de secară/ Nu te-am mai băut de-aseară” (Crâșmăriță din Humor).

Palinca poate fi „preparată” în mai multe moduri: „Horincuță cu tarhon/ Bună-i când o beu cu lon/ [...] Horincuță tipărată/ Te beu când îs supărată (Amu beu, amu mi-i bine). Pălinca se face la cazanul satului: „Coboară din deal în vale/ Cu prunele la

cazan/ La cazanul satului/ Ca la lon palincă nu-i” (Pălinca din Bihor).

Se remarcă existența unui vast semantism pentru băuturile spirtoase extrase din fructe: vinars, palincă, rachiu, horincă, holercă, în funcție de zona folclorică din care provine melodia.

Se constată în zona Ardealului prevalența prunelor asupra celorlalte fructe: „Bune-s toate poamele/ Prună, prunișoară/ Dar mai bune-s prunele/ Prună, prunișoară/ [...] Dacă ar fi toate ca pruna/ Prună, prunișoară/ N-ar fi sfadă nici minciună/ Prună, prunișoară/ Că-i pălinca altoită/ Prună, prunișoară/ Și de oameni buni băută” (Prună, prunișoară) și lauda adusă prinosului de recoltă: „Anu’ aiesta o fost prune, n-am avut în ce le pune/ Le-am pus la vecina mea să pot merge des la ea” (Cine-o pus coada la prună).

Se poate constata că versurile descriu o lume mișcată de instincte simple, înfățișată în scenele și relațiile tipice ale vieții de zi cu zi, în felul ei de a munci și de a se veseli, în legăturile familiale și comunitare: „Mă dusei la Aristică/ Să-mi iau cazanul de țuică/ Că i l-am împrumutat,/ Să mi-l aduc, c-o uitat” (Cazanul de țuică). În melodiile cântate de Petrică Mățu Stoian și Constantin Enceanu se remarcă faptul că cei doi interpreți devin exponenți ai lumii rurale, vehiculând cu umor o situație tipică creată în jurul procesului de fabricare a țuicii, transpusă sub forma unor versuri dialogale:

Constantin Enceanu: „Mă dusei pe la Petrică, vecinu lui Aristică/ Că se ceartă de un an, pe-un amărât de cazan/ În sătucul de la munte, unde se fac prune multe/ Tot cu focul sub cazan, Petrică a lui Stoian.”

Petrică Mățu Stoian: „Focul arde încetișor iar țuica curge de zor/ Vino Costică și bea, de vezi cum îi țuica mea/ Că de mic fuseși cinstit, n-ai furat și ai muncit/ Hai să bem țuică de prune dacă veniși pe la mine.”

Constantin Enceanu: „Țuica ta este prea tare, mi se lasă în picioare/ C-au fost coapte prunele, se înmoaie picioarele/ Ochii se împăienjenesc și abia te mai zăresc/ La mine la Vișina, nu se bea Petrică așa!”

Petrică Mățu Stoian: „Constantine, Constantine, ia și bea că este bine/ Or nu ții la băutură, te îmbeți dintr-o înghițitură?/ Te-ai îngălbenit la față, parcă n-ai poftă de viață.../ Stai să-și pun ceapă la nas...”

Constantin Enceanu: „Nu vreau ceapă, pune-mi praz, măi!”

Petrică Mătu Stoian: „*Petrecurăm până în noapte, să trăiești Costică, frate/ Ne-mbătarăm amândoi, cine mai era ca noi...*”

Petrică Mătu Stoian și Constantin Enceanu: „*Dimineața-i capul greu și vai de sufletul meu/ Se învârtte casa cu noi și înainte și înapoi/ Du-te nevastă odată și au o zeamă de varză/ Trebe să ne limpezim, deseară iar chefuim*” (Mă dusei pe la Petrică).

Precum și intervenția „personajului” Aristică, în jurul căruia se țese o veritabilă intrigă amoroasă în timpul procesului de producere al rachiului:

Petrică Mătu Stoian: „*Cine-i pe la poartă, Lină/ Și tot strigă, Niculină?/ Nu știe că ai bărbat?*”

Niculina Stoican: „*O crezut că iar ești beat!/ Te-o văzut pe bătătură/ Făceai rachiul de prună/ Nu te supăra Petrică/ Că-i vecinu Aristică.*”

Petrică Mătu Stoian: „*Dar de ce tot strigă, Lină/ Și te cheamă, Niculină?/ Mai bine mi-ai spune acum/ Să nu ies la el în drum!*”

Niculina Stoican: „*Ar vrea o sticlă de țuică/ Îi dau și-l las să se ducă.*”

Petrică Mătu Stoian: „*Să-mi aducă banii mie!*”

Niculina Stoican: „*Taci că-i dau pe datorie!*”

Petrică Mătu Stoian: „*Când și-o plăti datoria...*”

Niculina Stoican: „*Când s-o coace nană via/ Dar de-or fi prune la anu'/ Face și el cu cazanu.*”

Petrică Mătu Stoian: „*Ăsta nu-i lucru curat/ Știi că m-o mai înșelat/ Să bea din rachiul meu/ Și să-ți faci și vreun rău!*”

Niculina Stoican: „*Rachiul mintea ți-o luat/ Pleacă și te culcă-n pat/ Mai ia și-o cană cu țuică/ Și văd eu de Aristică*” .

Concluzii

Prin raportare la valorile artei „culte”, cultura populară își extrage conținuturile din comunitatea căreia îi aparține creația artistică respectivă. În reprezentarea băuturilor alcoolice, în muzica populară se constată recurența a două laitmotive: unul vizează consumul de băuturi alcoolice, celălalt procesul de fabricație.

Consumul. Se bea pentru a uita efemeritatea existenței, pentru a depăși grijile și problemele vieții, de bucurie, din plăcere, de dorul sau de dragul persoanei iubite, la petreceri, la reuniunile ocazionate de activitățile tradiționale și agricole (la clacă, la sapă) și riturile de trecere din viața satului (nunți). Motivul erosului este în relație directă cu plăcerea consumului de băuturi alcoolice. Se bea numai cu persoanele agreeate și acceptate social. Consumul se face de către ambele sexe și variază de la cantități moderate până la foarte mari. Euforia bahică îmbracă o sumedenie de manifestări fizice și psihice.

Se remarcă prevalența motivului viciului la bărbați. Excesul este condamnat atât de femeia iubită, cât și de către comunitate. Se pune accent pe latura care vizează relațiile interpersonale, funcția lor socială (separarea cuplului) și economică (sărăcirea), care prezintă perturbări evolutive. Viciul poate fi depășit din dragoste.

Este reprezentată în versurile populare atât mahnirea cu simptomele ei, cât și „remediile” naturale pe care bărbatul le solicită.

Procesul de fabricație. Culegerea recoltei se face toamna, mai cu seamă de către femei care asistă și la procesul de producere al alcoolului. Tipurile de vin poartă de obicei denumirea regiunii din care provin, iar țuica (care are o varietate de denumiri, în funcție de zona folclorică) poate fi făcută din fructe sau cereale.

Alcoolul este bogat reprezentat în creația populară, referirile sunt numeroase și variate în conținut.

Bibliografie

- Agabrian Mircea, 2004, *Cercetarea calitativă a socialului*, Editura Institutul European, Iași
- Bert L. Vallee, 1998, „Alcohol in the Western World: A History” în *Scientific American*, Iunie, <http://www.beekmanwine.com/prevtopx.htm>, accesat în 1 octombrie 2012
- Cantemir Dimitrie, 1997, *Descrierea Moldovei*, Editura Litera Internațional, București
- Coman Mihai, 1988, *Mitologie populară românească*, vol. II, Editura Minerva, București
- Coman Mihai, 2007, *Introducere în sistemul mass-media*, ediția a III-a, Editura Polirom, Iași
- Dima Alexandru, 1939, *Conceptul de artă populară*, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București
- Homer, (traducere Alexander Pope), 1899, *Iliada*, The Macmillan Company, New York
- „Sfârșitul pământului” în *Legende populare românești*, 2002, Editura Litera Internațional, Chișinău
- Huluță Carmen & alii, 2000, *Sărbători românești. Memoria satului*, Editura Ars Docendi, București
- Nicolau Irina, 2007, *Talmeș balmeș de etnologie și multe altele*, Editura Ars Docendi, București
- Simeon Florea Marian, 2008a, *Înmormântarea la români: studiu etnografic*, Editura Saeculum Vizual, București
- Simeon Florea Marian, 2008b, *Nașterea la români: studiu etnografic*, Editura Saeculum Vizual, București

Din corespondența unor combatanți: gen. Grigore Cantilli și lt.col Alexandru Fălcoianu. 1878-1886

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU

Articolul de față reprezintă un mănunchi de documente din corespondența unui timp îndepărtat, o perioadă de frământări, definitorie pentru Independența României. Pe de altă parte, este vorba despre relația dintre doi oameni importanți ai perioadei, din care citim atât prietenia, cât și preocuparea pentru organizarea armatei, din care ei înșiși făceau parte. Putem observa și înțelege, dintr-un alt unghi, realitățile acelor vremuri, prin epistole neoficiale ale unor oameni de cultură și de răspundere ai perioadei.

*

Emitentul, **Alexandru Fălcoianu**, s-a născut la București, pe 16 martie 1837. Între 1852-1854 a urmat Școala militară de ofițeri. În 1859 a intrat, ca voluntar, în Armata Română, fiind înaintat, în același an, caporal, și apoi sergent. A continuat să urce treptele ierarhiei militare, ajungând, înainte de Războiul pentru Independență, la gradul de maior (1874) și a înaintat până la general de brigadă în rezervă (1906). În timpul războiului, a fost comandant de divizion în Regimentul 3 Artilerie (1877). A luptat la Grivița, Plevna, Vidin și Belogradcik. Pentru modul în care a condus tragerile de infanterie, Alexandru Fălcoianu a fost felicitat de generalul George Manu și de colonelul Grigore Cantilli. A fost martorul capitulării lui Osman-Pașa. Cantilli aprecia,

într-un raport, activitatea lui Alexandru Fălcoianu: „Pe maiorul Fălcoianu l-am avut mare parte din această campanie sub ordinele mele și sunt fericit a constata că acum, ca și altă dată, s-a achitat de datoriile sale într-un mod ce merită toată lauda și deosebite mulțumiri. l-am exprimat acestea direct în mai multe rânduri.”

Drept recunoaștere a meritelor sale, a fost răsplătit cu decorații și medalii: „Steaua României” în grad de cavaler, „Virtutea Militară” de aur; „Trecerea Dunării”, „Apărătorilor Independenței”.

A publicat *Amintiri din războiul ruso-româno-turc din 1877-1878* (1899) și *Istoricul Regimentului 3 Artilerie*.

S-a stins din viață la 10 decembrie 1910, la București.¹

*

Cealaltă personalitate, destinat în această corespondență, este generalul de brigadă **Grigore Cantilli**. Născut la data de 24 ianuarie 1839, în localitatea Valea Călugărească, a absolvit, în 1857, Școala Militară de Ofițeri din București, ajungând, în 1975, la gradul de colonel.

La mobilizarea armatei în luna aprilie 1877, colonelul Grigore Cantilli a fost numit comandantul Brigăzii 1 din Divizia a 4-a Infanterie. În cea de-a treia

Căpitanul Grigore Cantilli

bătălie de la Plevna - 30 august 1877 - Grigore Cantilli și trupele comandate de acesta s-au remarcat în mod deosebit, fapt pentru care acesta a fost avansat la gradul de general de brigadă (1878) și, ulterior, la gradul de general de divizie (1893) și inspector al cavaleriei.

În 1895, era comandant al Corpului de armată din Dobrogea, la Tulcea, funcție de pe care a demisionat pentru a ieși la pensie.

Pentru faptele sale de arme din timpul Războiului de Independență, a fost decorat cu ordinele: „Steaua României”

¹ Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *Bărbați ai datoriei 1877-1878*, Ed. Militară, Buc., 1979, p. 102-103

în grad de ofițer; „Sfântul Stanislav” clasa a III-a (rusesc); „Sfântul Vladimir” clasa a IV-a (rusesc) și medaliile: „Virtutea Militară de aur”, „Trecerea Dunării” și „Apărătorii Independenței”.

Generalul Grigore Cantilli a murit la data de 5 octombrie 1909.²

*

Prezentăm, în continuare o parte din corespondența maiorului Alexandru Fălcoianu cu generalul de divizie Grigore Cantilli, din 1878-1879, aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Scrisorile trimise de locotenentul colonel Alexandru Fălcoianu generalului Cantilli nu sunt oficiale, ci denotă prietenia între familiile acestora. Fălcoianu fusese, cum am arătat, sub comanda lui Cantilli în Războiul de Independență, iar acesta îl apreciaше în mod deosebit. Relațiile profesionale din timpul războiului probabil că s-au transformat, în timp, în relații de prietenie, nu doar între cei doi foști combatanți, cât și între familiile acestora. Ca urmare, tonul nu este protocolar.

Conținutul scrisorilor privește atât probleme ce țin de armată - de organizarea acesteia - cât și probleme personale, interumane, prietenești. Scrisorile denotă o relație apropiată din înseși formulele de adresare și din conținut. Dacă unele dintre scrisori conțin doar informații de ordin personal, altele tratează, ca probleme de interes comun, unele privitoare la organizarea și reformele în cadrul armatei, precum și - în cadrul relației prietenești - la intervenții pentru sprijinirea unor soldați de diferite grade militare.

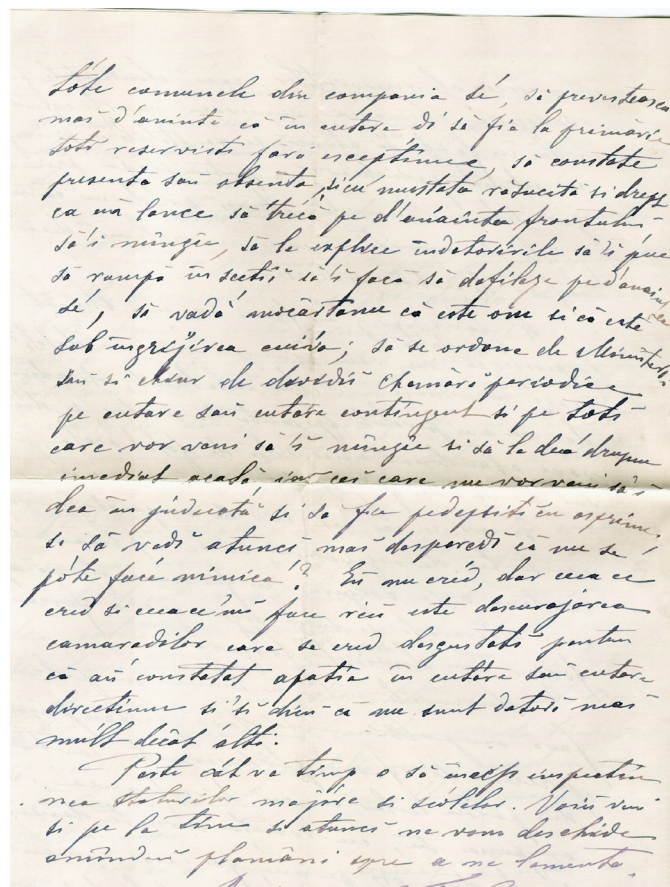
*

Galați 20 Noembrie 1878

Domnule Colonel,

Amabilitatea și bunătatea ce te caracterizează, mă făcu a lua curajul să vă adresez aceste câteva rânduri prezentându-l pe înfățășitorul acestuia și punându-l sub protecția D^{le}. El este un vechi Serg.-Major de la Pompieri din București și Galați și acum în urmă Comandant al Pompierilor din Bolgrad; cu ocazia luării Basarabiei i s-a luat și lui bucată din gură. El vine aici în Tulcea spre a putea căpăta vreo funcțiune și cum nu cunoaște și nu are pe nimeni cine să îl ajute, mi-am luat curajul a-l prezenta D^{le} rugându-te din suflet iubite D^{le} Colonel a-l proteja și a căuta prin mijloacele de care dispui a-și căpăta vreun colțșor.

² Gheorghe Stancu, *Generalul de divizie Grigore Cantilli*, în „Prahova eroică”, nr. 1 cf. <http://eroica.freewb.ro/gt-revista-nr-1>; Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Ed. Saeculum I.O.- Ed. Vestala, Buc., 1999, p. 166

Azi am primit diploma rusească prin Regiment pentru Stanislas dar fără decorație, răspundemi te rog de ți-a venit și D^{le}. Sper că în curând ne vom revedea, adică vei trece pe la noi ducându-te la București. Ministerul și a dat demisiunea și se vorbește mult că D. General Manu³ va veni la Resbel. Să dea Dumnezeu!

Marie m-a autorizat a-ți arăta sincerele ei complimente iar eu te rog a primi deosebita considerație și stimă ce am și voi avea totdeauna pentru D^{ta}.

Serv și amic,
A. Fălcoianu⁴

*

Plic: Dlui Colonel Gr. Catilli
Comand Regim. 7 Linie Tulcea
Galați 30 Decembrie (lipsă) 1878?
Iubite D^{le} Colonel,

Azi chiar am primit timbrele trimise la adresa mea, dar pentru alții; și cu toate că ți-ai schimbat

³ George Manu (1833-1911) - general de brigadă. După studii militare în Franța și Prusia, în 1858, devine căpitan în armata română, fiind însărcinat cu organizarea artileriei. Ministru de Război (1869). Primar al Capitalei (1874-1877). În 1877, este avansat la gradul de general de brigadă și va juca un rol important în Războiul de Independență, fiind recompensat cu numeroase decorații și cu gradul de general de divizie. A fost inspector al Artileriei până în 1888, ministru de Război între 1888-1889 și președinte al Camerei Deputaților (1891-1895). Cf. Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *op. cit.*, p. 171-172

⁴ Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Depozitul de Istorie Modernă și Contemporană (în continuare, MINAC), inv 12414

slova, îndată însă și înainte de a-l despecetui, am ghicit că este de la D^{ta}.

Marie și Matei îți mulțumesc, eu, însă, nu, căci pentru mine nu era nimic. Odată cu plicul Dle, am primit și o scrisoare de la Băicoianu⁵ în care îmi spune că Dabija⁶ va veni la Minister după Sărbători și că a sosit la Consul Rusesc decorațiile de la Plevna. Racovitză⁷ și Manu au marele cordon Stanislas, Cernat⁸ cordonul Sf. Anna, Cerkez⁹ Stanislaz cu placă, iar pe ceilalți nu-i știe că nu le-a primit încă la Minister. Profit de această ocazie și spre a face economie și de 1 1/2 franci să felicităm cu toată familia de Sărbători și tot ce dorești sper că la trecerea Dv la București vei avea amabilitatea ca în totdeauna să te oprești să ne vezi.

Rugându-te a primi sincerele noastre complimente.

Sunt ca și mai înainte și pentru viitor

Al D^{ta}le devotat amic

Al. Fălcoianu

*

Brăila 26 Iulii 1879

Domnule Colonel,

Cupeul D^{le} va fi gata Duminică, și întocmai după pofta inimii, am fost ieri la Galați, a primit bani de la Dimitrescu și l-am plătit imediat, semnându-mă ca și dânsul. Să nu intru cu mâinile în șolduri în cupeu. Tot Duminică mă duc la Galați, îl iau de la fierarii și-l transport la Cazarma Flotilei după ordonanța lui Dimitrescu ca să-l poată avea la îndemână la cea 1^{iu} ocazie de transport./ vrusei să-și scriu după modă dar îmi pare că am pățit-o căci n-o să-mi ajungă hârtia astfel; nu este vina mea dar, dacă voi trece și

⁵ Sergie Băicoianu (1841-?) – Colonel și director al Școlii Militare de ofițeri din București (1880). General de divizie (1890). A fost inspector general de cavalerie. Cf. Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 68

⁶ Nicolae Dabija (1837-1884) – Colonel. În Războiul de Independență, este comandantul artileriei Diviziei 3 Infanterie, luptând pe fronturile de la Plevna și Vidin. General de brigadă (1883). Ministru de război (1879), ministru al Lucrărilor Publice (1880-1884), ministru interimar la Finanțe (1881). Cf. Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *op. cit.*, 1979, p. 82-83

⁷ Dimitrie Racoviță (1833-1896) – General de brigadă. La începutul Războiului de Independență, este numit comandant al Diviziei 4 Infanterie și luptă la Plevna. După reorganizarea armatei, primește comanda Diviziei 3 Infanterie, cu misiunea de a escorta prizonierii otomani în țară. A fost decorat de statul român și de cel rus. Cf. Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *op. cit.*, p. 219-220

⁸ Alexandru Cernat (1834-1893) – general de brigadă. Pe 2 aprilie 1877, este numit ministru de Război, calitate în care armata este reorganizată; 19 august 1877 – comandant al Armatei române de operații, luptând efectiv în fruntea trupelor, ceea ce-i aduce gradul de general de divizie (1878); șef al Marelui Cartier General (1878). Cf. Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *op. cit.*, p. 55-59; Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 184

⁹ Mihai Christodulo Cerchez (1839-1885) – căpitan. În aprilie 1877, este numit comandant al Diviziei 2 Infanterie și, apoi, al Diviziei 1 Infanterie, care resping incursiunile otomane la nord de Dunăre; iulie 1877, este numit comandantul Diviziei de rezervă. Participă la bătălia de la Plevna, în fața lui capitulând Osman Pașa; 1 decembrie 1877 este înaintat general de brigadă. Luptă la Vidin, Smârdan și Inova, unde se remarcă în mod deosebit. Cf. Florian Tucă, Mircea Cociu, F. Chirea, *op. cit.*, 1979, p. 52-55; Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 183

pe părțile celelalte să-i fie moda a naibii!//

Am umblat după cum îmi scrii ca să-ți-l schimb cu un faiton, însă n-a stat puțină deoarece cupeul vor să-l ia în nimic și mai lesne le-aș (indescifrabil) să-l păstrezi pe el decât să-l dai în condițiuni proaste s-a făcut curat acum și ar fi păcat să-l dai pe nimic, cu toate acestea până Duminică ai tot timpul să-mi scrie ca să fac.

Cu mine a fost și Marie cu Matei, am văzut pe biata M^m Sedreda într-un hal groaznic și petrecerea ce a făcut le-a ieșit pe nas căci amândouă sunt strivite, una cu piciorul frânt având dureri grozave și fiind nevoită a păstra patul măcar 2 luni și cealaltă cu tot trupul nu mai vânățăi.

Cu ocazia cupeului venim și noi la Tulcea, bineînțeles și cu Mme Bescanu și nu vom lipsi a te anunța la timp după cum singur ai cerut. /vezi că-mi am dat petic/ atât nouă cât și ei. Mme Borănescu n-a sosit încă, Kerks o așteaptă mereu. Noutăți n-am a-ți da.

Complimente de la Marie, Matei, Kerks și Gramont.

Al Dle bun amic și serv,

Al. Fălcoianu¹⁰

*

MARELE STAT MAJOR AL ARMATEI

București 10/22 Marte 1884

Dragă Cantilli,

Am primit scrisoarea ta de la 1 Marte și-mi face plăcere să văd că inima nu te lasă când ai o reflexiune să-mi și impun judeci și cred că este timpul să concurăm cu toți spre a putea pune mașina pe drum. Îți răspund dar la toate obiecțiunile tale:

1. Găsești că este trudă inutilă, a se trimite rezervele la corpurile armatei per momente, pe când timp acesta nu este garnizorată în regiunile de recrutare.

2. Zici că rezerviștii nu mai găsesc pe șefi lor, căci aceștia se schimbă la noi ca la nimeni.

3. Găsești preferabil ca depozitele de recrutare ale Regimentelor de Dorobanți, să treacă în Registrele lor pe toți rezerviști fără distincțiune și în caz de mobilizare să se ceară pur și simplu cutare nume de rezerviști de Inf. Cav. sau Infanterie.

4. Că nu vom ajunge nici odată chemări nominale ca în Prusia, din cauza dezordinelor ce ai constatat cu ocaziunea chemărilor din anul trecut. Ai dreptate dar, după mine, nu ai cuvânt.

1. Pentru că permanența trupelor permanente în regiunile de recrutare nu se poate decreta, nu este admisibilă, fiind în contra principiului care

¹⁰ Loc. cit., inv. 12416

dă rațiunea existenței, armatei permanente. Chestiunea transportării oamenilor de la o extremitate chiar a (indescifrabil) la cealaltă, astăzi cu căile ferate nu mai este un inconvenient. Sunt chiar rațiuni de stat care au impus această sarcină cu toate țările.

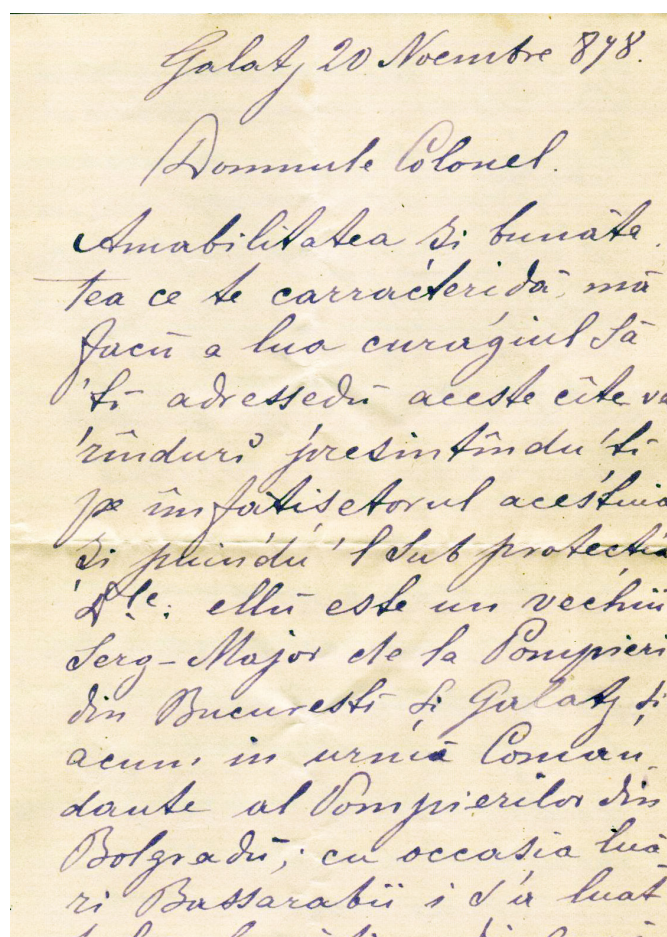
2. Deși deplâng cu tine, mișcarea continuă a cadrelor, totuși cred că nu trebuie să considerăm aceasta decât ca o lungă tranziție, rezultând din extinderea continuă ce s-a dat forțelor sau dezvoltării noastre militare, dar că va trebui să ajungem la acea stabilitate ce cu toți dorim și atunci obiceiul sau tradițiunea este bine să existe. De altminteri cred că acest mers ar trebui să existe, mai mult să mai jucăm pretutindeni.

3. Cred că ai avut un moment de uitare, când ai admis părerea unui registru unic și chemări numerice ale rezerviștilor, căci elementele fiind eterogene, chemarea numeric nu ar fi echitabilă în fapt căci atunci se va stabili în principiu că cel mai pișichier va putea scăpa prin impunitate. Rezervele atunci ar deveni ca magaziiile de munițiuni, care nu reclamă decât cifre de intrare și ieșire.

4. Consider în fine ca un strigăt de disperare din partea ta, că nu vom ajunge nici odată la chemări nominale. Am îmbătrânit, este adevărat, dar nu am pierdut speranța în viitor, și dacă ne vom abandona unei idei de fatal acela progresul nu va mai fi posibil.

În orice caz, este cred de neapărat ca regulile existente de organizare să le aplicăm și să cutăm a le asigura în fiecare ziua aplicare adevărată și sunt sigur căque a force de forger on fervient forjeron nous deviendrons des forcerons.

Lucrurile însă în lume nu pot merge fără impulsuni și fără preocupare, precum și fără perseverență continuă din partea celor care au direcțiunea. Ia impune tu, cu voința care te domină ca de două ori pe an, fiecare comandat de campanie, cu registrele sub braț, să colinde toate comunele din compania sa, să prevestească mai dinainte ca în cutare zi să fie la primărie toți rezerviști fără excepțiune, să constate prezența sau absența, și cu mustața răsucită și drept ca o lance să treacă pe dinaintea frontului, să-i mângâie, să le esplice îndatoririle, să-i puie să rupă în secții să-i facă să defileze pe dinainte, să vadă mocărtanu că este om și că este sun îngrijirea cuiva; să se ordone de Minister și chiar ale dovedi chemări periodice pe cutare sa cutare contingent și pe toți care vor veni să-i mângâie și să le dea drumul imediat acasă, iar cei care nu vor veni să-i dea în judecată și să fie pedepsiți cu asprime și să vezi atunci mai disperezi că nu se poate face nimica? Eu nu cred, dar ceea ce cred și ceea ce-mi

Galatz 20 Novembre 878.
Domnule Colonel.
Amabilitatea și bunătatea ce te caracterizează, mă facă a lua curajul să-ți adreșez aceste câteva rânduri presimțindu-ți jo înfatisătorul acestuia și plinătatea sub protecția etc. elu este un vechiu Serg-Major etc la Pompieri din București și Galatz și acum în urnia Comandante al Pompierilor din Bolgradu, cu ocazia luării Bessarabiei și a luat

face rău este descurajarea camarazilor care se cred dezgustați pentru că au constatat apatia în cutare sau cutare direcțiune și-și zic că nu sunt datori mai mult decât alți.

Peste câțva timp o să încep inspecțiunea staturilor majore și școalelor. Voi veni pe la tine și atunci ne vom deschide amândoi plămâni spre a ne lamenta.

Amicu

Al. Fălcoianu¹¹

*

Correspondența dintre Alexandru Fălcoianu și Grigore Cantilli este nu doar între doi vechi camarazi de arme, luptători pe aceleași fronturi pentru Independența țării, ci și dintre doi prieteni vechi, care se respectă și, în același timp, se ajută și consultă reciproc. Camaraderia lor, transformată în prietenie, s-a extins și asupra familiilor lor. Toate acestea se „citesc” din rândurile scrisorilor prezentate mai sus, dintre doi soldați patrioți – cu rang – ai armatei române, interesați de soarta acesteia, și, mai mult decât atât, dintre doi oameni.

¹¹ Loc. cit., inv. 12418

Îndrăgostită nebunește de primăvară!

Anca JIGMOND

Primăvara lui 2018 s-a lăsat așteptată. Am primit solie de la ea încă din decembrie, am crezut că a venit în ianuarie și din februarie s-a speriat și a dat bir cu fugiții. Nu știu ce a speriat-o. Poate eu, poate tu, poate noi, dar asta nu pot eu să știu!

O iubesc, o venerez de la primele ei semne și îmi aduce în suflet o stare de bine. Mă transform și eu, așa ca ea, renasc și mă încarc cu energie pozitivă, că cea negativă ar fi bine nici să nu mă preocupe.

Am crezut că sosește mai repede, în fond, cu cât mai multe luni de primăvară cu atât mai bine.

Dădeam ture în jurul casei și verificam fiecare colțișor în căutarea unui stop de verde. Și l-am găsit. Era verdele ghiocilor, dar era și verdele violetelor de grădină! Frumoase flori! Mai delicate decât orice floare din lumea asta! Mici, mov, fragile, extraordinare!

Când eram copil, mama făcea buchețele de violete pe care le așeza în păhărele minuscule și le puneă prin casă. Un fel de buchețel pentru zâne din povești. Pentru cei care nu știu, violeta de grădină are undeva la 2 cm înălțime cu tot cu floare.

Și uite așa vorbim despre violete, asta dacă nu am mai vorbit. N-am mai vorbit!

Violeta (*Viola sororia*) - violeta sălbatică sau de grădină, căci ea îmi invadează grădina în mov încă de la primele semne de primăvară, este stră-stră-străbunica panseluțelor. Violeta este păstrătoarea gândurilor de iubire, a minților libere de inhibiții, a amintirilor și reprezentanta celor născuți în februarie.

Și nu ne oprim aici: secretoasa asta mică, păstrătoarea secretelor de budoar în epoci de mult apuse, a devenit în timp purtătoarea mesajelor

de dragoste ascunsă. Un fel de: m-am îndrăgostit de tine, mă gândesc la tine, îmi este dor de tine, dar tu nu ești cu mine, din simplul motiv că ești cu altcineva. Asta da idilă de primăvară!

Și viola se transformă în panseluță. Iar cu gândurile, iar cu poveștile. Numele Panseluței derivă din franțuzescul pansé (a se gândi, a lua în considerare). Tot cu gândurile, tot cu gândurile.

Shakespeare o adora. În „*Visul unei nopți de vară*”, poțiunea magică ce-i ia mințile Titaniei și o face să se îndrăgostească de un biet măgar, este preparată din panseluțe. Se pare totuși că, Shakespeare rămâne un mare dramaturg, poet, probabil cel mai mare, dar la cunoștințele despre plante medicinale și chimie nu se prea pricepea. Spun asta pentru că Societatea Regală de Chimie a refăcut formula cu ocazia unui Valentine's Day și nimeni nu s-a amoretat!

Dragii mei, voi cei ce iubiți primăvara: fiți buni, cu mintea deschisă cu sufletul curat, așa ca florile de vioare.

Fiți precum culoarea violet plini de Inspirație, Imaginație, Individualitate, Spiritualitate! Fiți primăvară!

Te chinuie gripa, răceala, că de, și ele sunt de sezon, ceaiul sau siropul de violete sunt un remediu bun pentru tratarea simptomelor.

Te-ai îndrăgostit, te doare capul, te ia amețea! Tot cu violete trece!

În final revin și spun: lubește primăvara, cu violete, cu cîrîpît de păsări, cu natură ce se trezește la viață, iubește-te pe tine, prețuiește ceea ce ai și în final cine trebuie să te iubească, te va iubi!

Franța – Jocul Piatră-Hârtie-Foarfecă

Georgeta ADAM, Cătălina VOICAN

PRIVIRE DE ANSAMBLU

- **Gen:** joc de îndemânare și de alegere a mai multor obiecte odată
- **Jucători:** 2
- **Vârsta:** peste 5 ani
- **Timp de pregătire:** instantanee
- **Timp de joc:** instantaneu
- **Șanse aleatorii:** da.

REGULI DE JOC - GENERALITĂȚI

Piatră-hârtie-foarfecă este un joc foarte simplu, dar în același timp este un foarte interesant *joc de alegeri simultane*. Este jucat de doi parteneri care trebuie să aleagă, în același timp, între trei obiecte: *piatră*, *hârtie* (*frunză* în franceză) și *foarfecă*.

După cum vă puteți imagina, este posibil să aveți întotdeauna la îndemână hârtie reală, o piatră și o foarfecă. Fiecare obiect din aceste trei este simbolizat printr-un semn realizat de mână așa cum se vede în imagine.

Câștigătorul se decide în conformitate cu următoarea regulă: jucătorul care alege piatra câștigă dacă adversarul său alege foarfeca, dar pierde dacă adversarul său alege hârtia. În cazul în care ambii jucători aleg aceeași formă, jocul este închis și este, de obicei, reluat imediat. Ați putea crede că nu există nicio logică în această regulă, dar de fapt este destul de intuitiv: piatra este superioară foarfecăi, deoarece o poate sparge; foarfeca este superioară hârtiei, deoarece o poate tăia și hârtia este superioară pietrei, deoarece o poate acoperi!

Regulile de joc pot fi rezumate astfel:

- Piatra sparge forfecă
- Foarfeca taie hârtia
- Hârtia acoperă piatra.

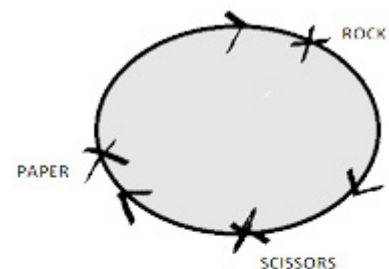
JOCUL ÎNCEPE ASTFEL:

- Cei doi jucători adversari întind mâinile și desfac pumnul strâns.
- Cei doi spun în același timp *piatră*, *hârtie* și arată cu mâna semnul ales de ei.
- Dacă există o remiză, ei vor juca din nou.
- Uneori, jucătorii decid să joace un anumit număr de runde, iar cel care câștigă mai multe runde câștigă jocul.

Este evident că acest joc este un joc cu sumă nulă. Pe tabla de joc, un punct este notat cu 1, un punct pierdut cu -1 și o variantă nulă cu 0.

STRATEGIE

Pentru că jocul *Piatră-hârtie-foarfecă* este un joc cu sumă nulă, cu informații incomplete și bazate pe hazard, ne putem gândi că nu

JUCĂTORUL A				
JUCĂTORUL B	Piatră	0	1	-1
	Foarfecă	-1	0	1
	Hârtie	1	-1	0

există nicio strategie. Nu este cazul.

De-a lungul timpului, matematicienii au studiat acest joc și au încercat să vină cu soluții și strategii.

Teoria jocului ne oferă prima soluție. Așa cum avem o șansă din trei pentru a câștiga, cu scopul de a maximiza șansele, avem de a face în acest caz cu o alegere complet aleatorie. Problema și, în același timp, potențialul avantaj este că în cazul în care nu este implicată o monedă sau un zar, oamenii sunt în imposibilitatea de a face o alegere complet aleatorie. Aristotel a avut dreptate pe deplin afirmând că omul este un animal rațional și teoreticienii jocului au dovedit-o o mie de ani mai târziu, dar aceasta este o altă poveste. Din acest motiv, în spatele fiecărei opțiuni se află o anumită strategie exact ca la poker. Astfel, jucătorul va încerca în mod constant să ghicească strategia adversarului și să profite de slăbiciunea acestuia. Acesta este motivul pentru care jocul este de fapt unul intens psihologic. Cu toate acestea, experții consideră că cel mai bun jucător al jocului *Piatră-hârtie-foarfecă* este acela care reușește să facă alegerile cât mai aleatoriu posibil.

REFERINȚE ȘI LINKURI MAI MULTE INFORMAȚII ȘI UN EXEMPLU DE JOC

Proiectul Math-GAMES YouTube-Channel:

https://youtu.be/Tjf_Om75jQo

Wikipedia: <https://en.wikipedia.org/wiki/Rock-paper-scissors>

<http://briselame.blogspot.be/2012/07/chifoumi.html>

Instrucțiuni pentru jocul Piatră-hârtie-foarfecă (video pe youtube):

<https://www.youtube.com/watch?v=AnRYS02tvRA>

www.math-games.eu

CE CONȚINUT MATEMATIC SE POATE ÎNVĂȚA?

• Acest joc este un caz ciudat. Nu există, de fapt, nimic matematic de învățat din el, dar există totuși ceva legat de matematică de învățat.

• Jocul are două aspecte: cel aleatoriu și cel uman. Deci, nu poate fi folosit doar pentru a exemplifica teoriile hazardului, ci și pentru studiul teoriilor alegerilor raționale. Este cazul ideal de studiu pentru cursanții interesați de *teoria jocurilor*.

• De asemenea, matematicienii au fost interesați

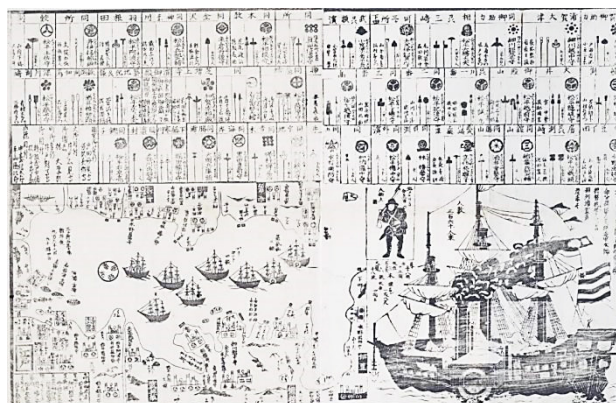
de joc și au încercat să vină cu algoritmi pentru a anticipa mișcările/mutările și a asigura victoria, de exemplu, prin utilizarea lanțului Markov. Până în prezent nu s-a găsit niciun răspuns definitiv. Ultimul experiment a fost realizat

de cercetătorii de la Tokyo. Ei au creat un computer capabil să prezică mișcările nu prin utilizarea unui algoritm, ci un aparat de fotografiat de mare viteză, care poate prevedea mișcarea fizică a jucătorului, dacă nu chiar și strategia acestuia.

ISTORIC

Reprezentarea japoneză din 1854 a „navelor negre” ale lui Matthew Perry.

Piatră-hârtie-foarfecă își regăsește rădăcinile în Asia, mai precis în China. Jocul este menționat în primul rând într-o carte din perioada dinastiei

Ming, care a declarat că jocul este cunoscut încă din timpul dinastiei Han. În secolul al 17-lea, acest joc a fost importat în Japonia și a devenit foarte popular. De-a lungul timpului, versiunea japoneză s-a transformat puțin.

În secolul al XIX-lea, după apariția jocului în Japonia, acesta a fost exportat în Occident. Ca dovadă că Occidentul a adoptat varianta japoneză stă faptul că numele în limba engleză a jocului este traducerea literală a numelui japonez pentru cele trei gesturi ale mâinilor. Varianta japoneză este singura în care este așezată palma pe hârtie. În celelalte variante asiatice mâna stă pe pânză.

În 1927, jocul era deja popular în Anglia și Franța. În același an, o revistă în franceză pentru copii l-a descris în detaliu, referindu-se la acesta sub forma unui „Jeu Japonais” („jocul japonez”).

Numele francez al jocului, „Chi-fou-mi”, se bazează pe cuvintele vechi japoneze pentru „unu, doi, trei” („hi, fu, mi”). În 1932, jocul este prezentat într-un articol din *The New York Times* și în 1933 este introdus în *Compton's Pictured Encyclopaedia* (Enciclopedia Compton de Fotografie).

SINONIME ȘI VARIANTE

Jocul cunoaște o serie de denumiri regionale: *papier - Caillou - ciseaux*, *chifoumi* sau *shifumi* în Franța, *pierre- papier-ciseaux-Bagheta Magique* sau *pierre - papier - ciseaux - Puits* în Franța și Belgia, *roche-papier-ciseaux* în Québec și *new Brunswick*, *feuille-Caillou-ciseaux* sau *papier-marteau-ciseaux* în Elveția, *Schnick - Schnack - Schnuck* în Germania.

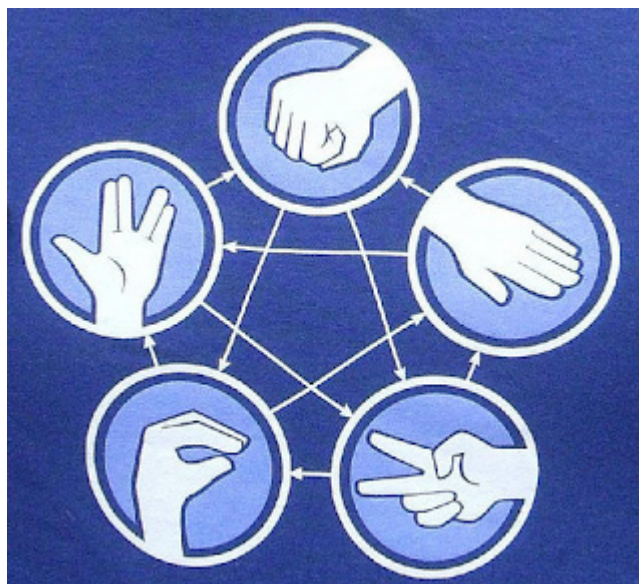
Cel mai simplu mod de a construi o nouă variantă este acela de a adăuga un element nou. Primul element care urmează să fie adăugat a fost o *fântână*. Rezultatul a fost foarte interesant. Prin utilizarea echilibrului Nash din teoria jocului, cea mai bună strategie a fost să nu utilizați niciodată piatra și să se joace doar cu trei elemente. În general, în cazul în care jocul are un număr par de simboluri va fi într-adevăr dezechilibrat: unele simboluri sunt mai puternice decât altele. Din acest motiv, a fost adăugat un al cincilea element: de exemplu, *bomba*.

Una dintre cele mai populare variante cu 5 elemente este cea care a fost prezentată în filmul „Teoria big bang”: piatră, hârtie, foarfecă, șopârlă și Spock (un personaj fictiv):

- Foarfecele taie hârtia
- Hârtia acoperă piatră
- Piatra lovește șopârla
- Șopârla îl otrăvește pe Spock
- Spock strică foarfeca
- Foarfeca taie capul șopârlei
- Șopârla mănâncă hârtia
- Hârtia îl neagă pe Spock
- Spock topește piatră
- Piatra strică foarfeca.

ASPECTE INTERESANTE

În 2005, Takashi Hashiyama, CEO al producătorului japonez de echipamente de televiziune Maspro Denkoh, a decis să vândă colecția de artă impresionistă a companiei. Pentru a face acest lucru, el a contactat cele două mari case de licitație: Christie International Holdings și Sotheby. Cei doi au venit cu propuneri foarte similare și Takashi Hashiyama nu a putut decide între cele două și nici el nu a vrut să împartă colecția. El a cerut caselor de licitație să găsească

o soluție între ele, dar acest lucru nu a avut succes. În cele din urmă el le-a cerut să joace *Piatră-hârtie-foarfecă*. El a explicat decizia prin a spune că „probabil pare ciudat altora, dar cred că acest lucru este cel mai bun mod de a decide între două lucruri care sunt la fel de bune”. Cele două case de licitație au avut o săptămână la dispoziție pentru a lua o decizie. Christie a mers la cele două fete gemene în vârstă de 11 ani ale directorului internațional al Departamentului de Artă Modernă și Impresionistă al Casei de licitații Christie, Nicholas Maclean, care a sugerat *foarfeca*, deoarece „Toată lumea se așteaptă ca tu să alegi *piatră*”. Holdingul Sotheby a decis să mizeze *hârtie*, fără niciun fel de altă strategie. În cele din urmă, Christie a câștigat jocul și milioanele de dolari din comision.

Pontul Euxin și slavii (I)

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

În Pontul Euxin, marea colonizare grecească a început pe la mijlocul secolului al VII-lea a.Chr. Cu aproximație, primele cetăți întemeiate pe litoralul de vest al Pontului au fost Istros (657), care mai apare și sub denumirile de Histria sau Histropolis, și Apollonia (610), pe teritoriul Bulgariei de astăzi. Dar, majoritatea coloniilor grecești vor fi întemeiate în secolul al VI-lea a.Chr. Important este de reținut că, în jurul anului 560, coloniștii greci plecați din Megara au întemeiat cetatea Heracleea Pontică, pe litoralul de sud al Mării Negre (în prezent localitatea Karadeniz Ereğli din Republica Turcia) și cetatea Chersonesos, în Peninsula Crimeea.

În vestul Pontului Euxin, în zona Dobrogei de astăzi, locuiau purtătorii culturii Babadag, care vor fi numiți în izvoarele literare, în secolele următoare, cu numele de geți. În zona Mangaliei de astăzi, exista o așezare getică numită Cerbatis. Denumirea provenea de la râul sau de la lacul aflat în apropierea așezării. Aici, coloniștii greci veniți din Heracleea Pontică au stabilit contacte cu băștinașii și au întemeiat inițial o factorie, unde făceau schimb de mărfuri cu geții. Pseudo-Scymnos menționează: „Orașul Callatis a fost o colonie a heracleoților, ce apare la porunca unui oracol. (Heracleoții) au întemeiat-o pe vremea când Amyntas a preluat domnia peste macedoneni.”¹ Cei care au fondat cetatea erau doriene, fapt demonstrat de inscripțiile descoperite în zona Mangaliei.

Cercetătorii nu au ajuns încă la un consens în privința perioadei în care a fost întemeiată cetatea. Preluând informațiile consemnate de Demetrios din Callatis, Pseudo-Scymnos menționează că cetatea a fost întemeiată în timpul în care Amintas a preluat domnia peste macedoneni, dar în istorie sunt cunoscuți trei regi macedoneni cu numele de Amintas. Cercetătorii au luat în calcul doar două variante: Amintas I, care a domnit între anii 540-498 și Amintas al III-lea, 393-370. Deși descoperirile arheologice de la Mangalia nu sunt mai vechi de secolul al IV-lea a.Chr., Alexandru Avram susține că, din punct de vedere istoric, este de preferat datarea timpurie a fondării Callatidei.²

Argumentele sale sunt următoarele: obiceiul consultării oracolelor este tipic pentru epoca arhaică; istoricul Demetrios din Callatis ar fi fost mult mai exact în exprimare, dacă ar fi fost vorba de Amintas al III-lea; instituția arhaică a probulilor este atestată la Megara, Heracleea Pontică și Callatis, dar nu și la Chersonesos, care a fost fondată în 422/421; pasajul din Pseudo-Skylax, unde sunt menționate orașele grecești contemporane de pe coasta de vest a Pontului Euxin: Apollonia, Mesembria, Odessos, Callatis și fluviul Istros, de unde lipsesc Tomis și Olbia.

Cetatea Callatis, împreună cu Histria și Tomis, a avut, încă de la înființare, un caracter agricol.³ Desigur, foarte important, pentru întemeietorii greci a fost și comerțul, dar și pescuitul. În secolul al IV-lea, orașul Callatis a devenit un important centru de producție și a bătut monedă proprie. Primele drahme bătute la Callatis îl înfățișează, pe avers, pe tânărul Heracles, iar pe revers, arcul și tolba de săgeți a eroului.⁴ În acea vreme, cetățile grecești din Dobrogea erau și importante centre culturale. Acest lucru este demonstrat de numeroasele inscripții descoperite la Histria și Tomis, unde se păstrează dialectul ionic, și de inscripțiile descoperite la Callatis, unde se păstrează dialectul doric.⁵ Papirusul descoperit într-un mormânt din necropola elenistică a callatisului, datat în secolul al IV-lea a.Chr., și scriitorii Demetrios din Callatis, Heracleides supranumit Lembos și retorul Thales demonstrează, o dată în plus, importanța pe care callatienii o acordau culturii în acel secol.⁶

În urma unor campanii victorioase, Filip al II-lea al Macedoniei a cucerit statul odrys, a asediat cetatea Byzantion, în anul 341 a.Chr., apoi a pornit către coloniile grecești de pe litoralul de vest al Mării Negre. Callatis, alături de celelalte colonii grecești, Histria și Tomis, s-au aflat sub stăpânire macedoneană în perioada 339 – 281 a.Chr. Alexandru cel Mare, fiul și urmașul la tron al lui Filip

¹ Pseudo-Scymnos, *Descrierea pământului*, 718-721, apud FHD, vol. I, p. 171.

² Alexandru Avram, „Coloniile grecești în Dobrogea”, în *Istoria românilor*, vol. I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010, p. 568.

³ D.M. Pippidi, „Străinii de peste mări”, în D.M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*. Vol. 1, *Geți și greci la Dunărea de Jos din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1965, p. 184.

⁴ *Ibidem*, pp. 193-194.

⁵ *Ibidem*, pp. 240-242.

⁶ Sorin Marcel Colesniuc, *Istoria singurului papirus descoperit în România*, Editura CallasPrint, Mangalia, 2013, p. 41.

al II-lea, întreprinde, în anul 335 a.Chr., o expediție militară împotriva tribalilor și face incursiuni și în nordul Dunării, dar fără intenția de a lărgi granițele Imperiului macedonean.⁷

Coloniile grecești de pe țărmul de vest s-au revoltat după moartea lui Alexandru cel Mare (323 a.Chr.), atunci când Lysimah și-a întins stăpânirea până la Gurile Dunării.⁸ Astfel, la inițiativa callatienilor, în anul 313 a.Chr. a izbucnit o revoltă a cetăților vest-pontice împotriva lui Lysimah. Revolta a fost susținută de traci și sciți, dar și de Antigonas Monophthalos, care-l trimite pe Lykon să-i sprijine pe callatieni, după cum menționează Diodor din Sicilia.

Astfel, Lysimah „înconjură cetatea Callatis cu trupe și începu asediul, străduindu-se în tot chipul să pedepsească pe cei ce se făcuseră vinovați de răzvrătire. Pe când era ocupat cu asediul, sosiră niște soli, care-i vesteau că Antigonas trimisese (în vara anului 312 a.Chr.) două oști în ajutorul callatienilor, una pe uscat și alta pe mare, pentru care pricină generalul Lyoon pătrunsese cu flota în apele Pontului, în vreme ce Pausanias – cu mulți ostași – își statornicise tabăra lângă așa numitul *Monument Sacru*.”⁹

Diodor din Sicilia continuă istorisirea: „Locuitorii din Callatis fiind asediați de Lisimah și apăsați de lipsa celor necesare traiului, Eumelos primi o mie de locuitori, care cedaseră foametei. Acestor callatieni nu numai că le oferi deplina siguranță a refugiului, dar le dădu voie să-și întemeieze o cetate. În afară de acestea, le dăruî localitatea numită Psoa și le împărți pământ.”¹⁰

Autorul amintește, se pare, și de al doilea asediu al orașului Callatis, întrucât primul asediu fusese ridicat în anul 311 a.Chr., la încheierea păcii generale, de care au beneficiat și cetățile grecești vest-pontice. „Când însă Pleitarchos ajunsese la intrarea în Pont, găsi împrejurimile ocupate de dușmani. El renunță a mai trece (în Asia) și se îndreptă spre Odessos, cetate care se afla între Apolonia și Callatis, în fața Heracleiei, așezată de cealaltă parte a mării - și unde se găseau o parte din trupele lui Lisimah”.¹¹

Tratatul încheiat între Roma și Callatis, în secolul I a.Chr., a fost conservat de o inscripție fragmentară

Zidul cetății Callatis - foto SM Colesniuc

descoperită la Mangalia¹². Acesta reprezintă singurul tratat încheiat de Roma cu o cetate elenistică scris în limba latină. Tratatul a fost datat după primul război mithridatic, prin anii ,70 a.Chr., după cucerirea orașelor grecești din vestul Pontului Euxin. Studii recente arată că tratatul a fost încheiat înainte de instaurarea dominației lui Mithridates asupra coastei occidentale a Pontului Euxin, adică în perioada 106 – 101 a.Chr.¹³ Dar, tratatul a rămas fără vreo valoare practică, după ce Callatis a intrat sub influența lui Mithridates, adversarul romanilor.

Așadar, în anii ,70 a.Chr. s-a instaurat controlul roman în coloniile grecești, dar, după un deceniu, revoltele coloniilor grecești au îndepărtat stăpânirea romană. Pe la mijlocul anilor '50, deși informațiile nu sunt clare, se pare că Burebista ar fi supus cetățile grecești. O ipoteză plauzibilă este aceea că Burebista a distrus cetățile grecești pentru a împiedica trecerea lor de partea lui Caesar.¹⁴ O altă ipoteză ar fi că, din prudență, Burebista s-a retras în anul 48 la nordul Dunării, după ce a prădat și distrus cetăților grecești.

La începutul secolului I p.Chr., cetățile grecești de pe litoralul de vest al Pontului Euxin se aflau sub stăpânirea Imperiului roman. Este posibil ca Dobrogea să fi intrat sub stăpânirea romanilor după războiul din anii 29 – 28 a.Chr., dar cetățile grecești au intrat mai târziu, oricum după anul 27 a.Chr. Instaurarea dominației romane asupra întregului litoral dobrogean a avut loc în anii 3/2 a.Chr. Se consideră că, începând cu acveastă dată, cetățile grecești din Dobrogea au fost întemeiate pentru a doua oară. Ele vor beneficia, timp de șase secole, de o protecție mult mai puternică din partea Imperiului roman.

⁷ Alexandru Avram, *op. cit.*, p. 624.

⁸ D.M. Pippidi, *op.cit.*, p. 216 și urm.

⁹ Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XIX, 73, 21, apud FHD, vol I, p. 193.

¹⁰ *Ibidem*, XX, 25, 1, apud FHD, vol I, p. 195.

¹¹ *Ibidem*, XX, 112, 2., apud FHD, vol I, p. 195.

¹² *Inscriptions grecques et latines de Scythie Mineure*, vol. III, *Callatis et son territoire*, Recueillies, traduites, commentées et accompagnées d' index par Alexandru Avram, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 42-43.

¹³ Alexandru Avram, „Coloniile grecești în Dobrogea”, p. 637.

¹⁴ *Ibidem*, p. 639 - 640.

Sub stăpânirea Imperiului roman, cetatea Callatis a avut calitatea de *civitas foederata*, fapt ce i-a conferit anumite drepturi, printre care: menținerea vechilor instituții, absența garnizoanelor romane, dreptul de jurisdicție asupra tuturor locuitorilor, posesiunea reală a întregului teritoriu și independența față de guvernatorul provinciei.¹⁵ Aceste garanții au fost menținute până în a doua jumătate a secolului al II-lea.

În secolele IV – VI, orașul Callatis era împrejmuț cu un zid de apărare lat de 3 metri și înalt de 8 – 9 metri, în interiorul căruia se găseau clădiri mari și impunătoare, publice sau private.¹⁶ Descoperirile arheologice constând în: blocuri de piatră atent cioplite, coloane și capiteluri de marmură frumos decorate cu motive florale și zoomorfe, pavaje din plăci de marmură, statui, o mare cantitate de ceramică de toate felurile și multe altele demonstrează viața prosperă a locuitorilor cetății Callatis la acea vreme.

În perioada migrațiilor popoarelor, cetățile Callatis, Histria și Tomis au fost atacate și au suferit însemnate distrugeri din partea: costobocilor, bastarnilor, sarmaților, carpilor, goților și avarilor.¹⁷ Dar, reformele militare din timpul tetrarhiei ajută Imperiul Roman să stăvilească atacurile barbare la Dunărea de Jos. Referindu-se la împărații romani Dioclețian și Galerius, Eutropius notează: „Apoi ei au purtat diferite războaie, atât împreună, cât și fiecare în parte, supunându-i pe carpi și bastarni și învingându-i pe sarmați. Din rândul acestor neamuri au așezat o mulțime foarte mare de prizonieri la granițele imperiului.”¹⁸

Împăratul Constantin cel Mare luptă și el împotriva pătrunderii goților în sudul Dunării, însă, un rol important împotriva intervențiilor vizigoților îl are Theodosius cel Mare care, în anul 382, încheie un tratat de alianță cu Athanaric.¹⁹ Populația din

Bazilica siriana

Sciția Mică are însă de suferit din cauza statornicirii vizigoților în această regiune, ei atacând și prădând locuitorii, deși erau considerați aliați.

În anul 376, hunii conduși de Attila invadează Europa. Atacurile lor afectează regiuni întinse din spațiul carpato-danubiano-pontic. Theodosius al II-lea și Mauricius încearcă să oprească atacurile hunilor. În urma bătăliei de la Mauricius, Attila este nevoit să se întoarcă în Pusta Pannonică, unde moare în anul 453.²⁰ În timpul împăratului roman Iustinian I (527-565) se înregistrează numeroase atacuri ale hunilor, slavilor și bulgarilor și în Sciția Minor și Tracia.

În a doua jumătate a secolului al VI-lea, migratorii avari au ajuns din Asia Centrală, prin nordul Mării Negre, la granița Imperiului romano-bizantin, contribuind la schimbarea graniței de la Dunărea inferioară. Unii cercetători sunt de părere că, între anii 562 – 567, avarii se aflau deja în Sciția Minor, teritoriu aflat încă sub stăpânirea bizantină.²¹

În anii 584 – 586, avarii și slavii au întreprins noi atacuri la Dunărea de Jos, cucerind Durostorum și Tropaeum Traiani, în anul 586. Grav afectate și chiar cucerite au fost și: Axiopolis, Callatis, Histria, Sucidava, Troesmis și Ulmetum.²² După anul 591, bizantinii au reluat ofensiva în Sciția Minor, împotriva avarilor și slavilor. Incursiunile avar-slave au fost reluate după anii 614 – 615, distrugând sistemul defensiv bizantin de pe Dunăre.

(continuarea în numărul următor)

¹⁵ Al. Suceveanu, „Dobrogea în secolele II-III” în *Istoria românilor*, vol. III, *Daco-ronani, romanici, alogeni*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010, p. 316.

¹⁶ Constantin Preda, *Callatis*, Ediția a II-a, Editura Meridiane, București, 1968, p. 14.

¹⁷ Valeriu Georgescu, Stoica Lascu, *Callatis - Mangalia. 2500. Micromonografie*, S.P. „Buc.-Noi”, Mangalia, 1995, p. 13.

¹⁸ Eutropius, *Scurtă istorie de la întemeierea Romei*, IX, 25, 2, în *FHD*, vol. II, p. 39.

¹⁹ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998, pp. 149-150.

²⁰ *Ibidem*, p. 152.

²¹ I. Stanciu, „Avarii timpurii”, în *Istoria românilor*, vol. II, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010, p. 850.

²² *Ibidem*, p. 851.

Interpretări (II)

Iulia PANĂ

„Proiectul Acsinte, extraordinară aducere la cunoștința nației a unor superbe imagini fundamentale prin simplitatea lor, se constituie ca o extrem de necesară disecție a unor timpuri și a unor suflete despre care altfel nu am fi știut nimic; ce vedem nu sunt niște fotografii, ci o radiografie a unor suflete și a unor timpuri, o adevărată analiză cu nimic mai prejos realizată decât a celor mai importanți romancieri ai lumii, a unor momente extraordinare. Priviri sincere, o nonșalanță extraordinară în fața aparatului de fotografiat, bunicul și avionul, eu la armată și profesorul, părintele și copilul—vor rămâne mereu în imaginea sinceră și nealterată a marelui fotograf care a știut să nu se implice emoțional și să ne arate obiectiv un timp despre care știm atât de puține lucruri. Minunată puterea și energia celor care, văzând aceste imagini aproape omorâte într-o cutie prăfuită și distrusă de lipsa de respect a nației, au știut să aducă la lumină aceste extraordinare capodopere pe care le pot asemui cu niște diamante ale memoriei colective; le mulțumesc profund pentru timpul și munca depusă pentru a scoate la lumină aceste imagini mult, mult mai importante decât ne putem acum da seama. Fotografia îngheață și redă pe vecie o stare efemeră și o secundă care trece; transformă timpul într-o bandă MÖbius care se întoarce mereu și, mai ales, permite ca ceea ce se vede să fie altfel înțeles și analizat; ori, asta este fundamental.” scrie în albumul Foto Splendid -Viata socială vol. 1, fotograful Dinu Lazăr

Costică Acsinte

Frescă plină de emoții a unei urbe dintr-o Românie provincială, colecția recuperată de Cezar Popescu și redată public prin albumele tipărite îmi adâncesc admirația față de un om care fără a-și imagina că înfăptuiește ceva atât de prețios, a dăruit posterității un fragment de istorie.

Însemnătatea și raritatea fotografiilor din colecție este tocmai povestea nespusă ci doar privită a celor ce au trecut prin fața lentilelor, de la elitele rurale, oamenilor simpli, neamurilor boierești care au adunat portretele și immortalizările ca pe niște argumente ale pozițiilor și statutului lor, transportor prin culoarul timpului.

www.collection-appareils.fr

Costică Acsinte a fotografiat tot ce i-a stat în cale, strabătând Bărăganul pe bicicletă a

oprit secunde pentru țăranii săraci și lumea pestriță a veneticilor cautători de noroc pe acele meleaguri, portretizându-i cu figurile lor aspre cu bunurile cele mai de preț (animale sau obiecte) sau în preajma câmpului pentru perpetuarea memoriei de familie.

Cu un ochi atent și sensibil Acsinte a adunat povești vizuale, tăcute cu farmec, prin care puteam reconstitui o lume destul de tristă așa cum reiese din portrete (mai toți subiecții sunt serioși) dar expresivă, uneori candidă sau ironic-voioasă, cuceritoare, tezaur de lucru pentru cercetători și sociologi.

Privindu-i fotografiile te întrebi de unde atâta claritate, dar orice fotograf privindu-le știe că Acsinte era cunoscător, folosea instantane-ul „lung”, cu deschideri mici de diafragmă, pentru a obține un maximum de profunzime de câmp.

„Nu era școlit, nu cred, depildă, să fi știut de un Carol Popp de Szathmári sau de un Alexandru Bellu. I-arfi folosit? Cine știe... Cert este că autarhia lui îl individualizează, îl face să rămână unic în lumea celor care s-au încumetat să „scrie” despre o comunitate și rămâne, pentru veacul al xx-lea, un reper.

Răbdarea l-o fi ajutat mai mult decât aparatele folosite, de pildă, un aparat mare 18/24 cm prevăzut cu burduf și casete, adecvat pentru plăci de sticlă, sau un Verascope Richard, utilizat mai ales în deplasări (deși fiind „portativ”, folosea și plăci de

sticlă de 45/107 mm, foarte subțiri).” Răzvan Ciucă-muzeograf.

Un fotograf aparent obișnuit despre care nu s-a știut nimic aproape 30 de ani.

Ca o ironie valoarea intrinsecă stărnește entuziasmul dincolo de ocean unde artista australiană Jane Long le reinventează. „Am devenit fascinată de aceste imagini și personajele lor. Am vrut să le aduc la viață. Dar, mai mult decât atât, am vrut să le dau o poveste. Am vrut să fie o oarecare ambiguitate asupra lor”, a spus Caron Jane Long.¹

Recent regizorul Radu Jude folosește ca material vizual exclusiv în documentarul său *Țara Moartă*, fotografiile lui Acsinte. O imagine a unei mici colectivități, lăsate în urmă în aproximativ 5000 de negative fotografice pe plăci de sticlă, un număr mult mai mic de planfilme și un număr necunoscut de printuri fotografice - multe dintre ele aflate la familiile persoanelor ce au fost fotografiate de către Acsinte. În anul 2013 fotografiile din Slobozia începutului de secol au intrat în era digitală pe platforma de fotografie Flickr, „Flickr este un serviciu destinat pentru depozitare și utilizare ulterioară de către utilizator a fotografiilor digitale și a clipurilor video. Este unul dintre primele servicii Web 2.0 și unul dintre cele mai populare site-uri printre bloggeri pentru a posta fotografii. Începând cu 4 august 2011 serviciul conține peste 6 miliarde de imagini încărcate de către utilizatorii săi dovedindu-și valoarea estetică dar și documentară.”²

¹ <http://stirileprotv.ro/stiri/social>

² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Flickr>

Cum să ne înțelegem mai bine propriile emoții

Dragoș Florin CONSTANTINESCU,
psiholog, psihoterapeut – hipnoză clinică și terapie ericksoniană

Piatra de temelie a sănătății psihologice este comunicarea, iar psihoterapia este procesul prin care o persoană se dezvăluie pe ea însăși unui profesionist empatic. Cum se întâmplă acest lucru? În linii mari este un proces în două etape: presupune deschidere spre noi înșine (identificarea propriilor emoții) și apoi modalitatea în care prezentăm aceste emoții unei alte persoane. Cu toate acestea, având în vedere eficiența mecanismelor noastre de apărare în ascunderea acestor emoții de conștiință, deseori este o provocare să fim în contact cu ceea ce simțim.

Și adesea nu suntem. Rareori ne luăm „temperatura emoțională” și presupunem că ceea ce simțim este ceea ce se întâmplă la nivel conștient. Ceea ce știm este că: am o stare bună/proastă astăzi, munca m-a epuizat, nu sunt furios – doar că nu vreau să vorbesc, nu prea simt nimic. Suntem mulțumiți cu aceste răspunsuri și le acceptăm ca fiind ceva cu care suntem nevoiți să trăim (asta-i viața!). Putem însă alege să le înțelegem mai bine. Există tehnici pe care le putem învăța pentru a ne ajuta să identificăm ce trăiri se ascund de fapt în interiorul nostru.

Am adus în discuție, și în alte articole, importanța psihoterapiei în decodificarea a ceea ce se întâmplă la nivel inconștient. Dar ce se întâmplă cu foarte mulți oameni care nu au avut parte de psihoterapie, sau care nu vor vedea niciodată în aceasta o soluție pentru problemele lor? Unii nu-și pot permite acest serviciu, nu cred în beneficiile sale, sau văd acest lucru ca pe o slăbiciune: nu sunt nebun, n-am nevoie de un psiholog care să-mi spună ce să fac (în ciuda faptului că este ultimul lucru pe care un bun profesionist l-ar face, mulți oameni, pur și simplu, asta cred). Scopul terapeutului este să ajute/asiste clientul să descopere părți ale sinelui care-i sunt încă necunoscute și să-l ajute să-și găsească propria cale – ceea ce este potrivit pentru el (nu dictat de o altă figură autoritară).

Cum putem, așadar, să descoperim și să înțelegem ceea ce simțim și ce aspecte ne influențează cel mai mult comportamentul?

Un prim pas este să ne verificăm constant starea emoțională: Ce sentimente/emoții sunt

conștient că am (deseori sunt multe)? Care este cel mai proeminent? Încearcă să-ți descrii ceea ce simți ție însuși. Când am devenit conștient de acest sentiment? Nu-ți fie teamă să mergi dincolo de zona ta de confort (răspunsuri precum „bine”, „ok” sunt vagi – continuă prin a te întreba ce înseamnă „bine”). Adesea există tendința să rezistăm chiar și propriei noastre examinări. Este indicat să folosiți un jurnal în care să vă scrieți întrebările și răspunsurile. Nu vă grăbiți, descrieți fiecare sentiment cât mai exact. Asigurați-vă că includeți și emoțiile plăcute; este foarte important să știți ce vă îmbogățește viața (sunt aspecte esențiale pentru a ne menține echilibrul atunci când viața ne aduce în față diferite obstacole). Aceste întrebări vă vor conduce spre altele și probabil veți ajunge în locuri în care nu ați mai fost până atunci. Este posibil să vă surprindeți cu detalii sau amintiri care nu au fost disponibile până în acel moment.

Un alt pas este identificarea factorilor de stres: Ce ar putea declanșa această emoție? Ce se întâmplă (sau nu se întâmplă) în viața mea? Acordați o atenție deosebită evenimentelor (gânduri, vise etc.) pe care nu le puteți controla și probabil ați decis să nu le acordați atenție pentru că nu le puteți schimba. Aceasta este o capcană deoarece faptul că nu avem control nu ne scutește de o reacție emoțională (ex. coșmarurile din timpul somnului).

Este posibil ca răspunsul să fie: „Nici măcar nu știu cum mă simt”. Într-o astfel de situație ne putem examina comportamentul și viața de zi cu zi. Cum este viața mea acasă? Mă înțeleg cu partenerul meu? Copiii mei? Părinții și frații/surorile mele? Cum mă descurc la muncă? Îmi place munca pe care o fac? Mă înțeleg cu colegii? Dar cu șeful? Ce îmi transmit ei și care sunt sentimentele lor față de mine?

Este important să observăm modele sau tipare de comportament care se pot forma. Explorați-le. Ce vă spun ele?

De asemenea, este important să acordăm atenție judecăților pe care le facem. Ne pedepsim adesea cu afirmații de genul: „Nu am nici un motiv să mă simt rău (deprimat, anxios etc.)”, „Trebuie să aștept mai întâi deznodământul înainte să mă gândesc la ce-i

mai rău” (ca și când emoțiile urmează rațiunea!). Realitatea este că evenimentele din viața cotidiană generează emoții. Deși putem alege ce emoții avem în legătură cu o anumită situație, nu putem hotărî dacă simțim sau nu simțim ceva în situația respectivă. Este responsabilitatea noastră de a identifica aceste emoții și de a le lăsa să se exprime.

Următorul pas reprezintă identificarea emoțiilor mai profunde, inconștiente (pentru mulți oameni este greu de acceptat ideea că avem emoții despre care nu știm și care ne controlează viața). Cu toții avem emoții/sentimente pe care nu le acceptăm și/sau de care ne temem deoarece provin din amintiri, secrete, impulsuri de care, cu ajutorul mecanismelor de apărare, încercăm să ne protejăm. Aceasta este o muncă critică, durează mult și poate fi un proces dureros. Este necesar să avem răbdare cu noi înșine și, în același timp, să căutăm răspunsuri. Vrem cu atâta ardoare să fim sinele nostru ideal, iar din această cauză suntem reticenți în a accepta orice aspect al personalității noastre care poate pune în pericol această imagine. Dar până când nu facem asta nu vom putea schimba nimic.

Furia, de exemplu, este adesea un răspuns instinctiv la un sentiment de amenințare: eșec, abandon, tristețe, depresie ca să enumăr câteva, sau durere care este probabil cel mai comun. Este mult mai ușor să ne simțim furioși față de cineva decât să recunoaștem că ne simțim răniți de acesta. Furia oferă senzația de putere, de a fi în control, poate răzbunare (până atinge limita superioară și poate duce spre un comportament distructiv). Atunci când ne simțim răniți, sentimentul de putere se diminuează, devenim vulnerabili. În timp ce furia oferă încredere, durerea tinde să ne facă să ne îndoim de noi înșine. Când ne explorăm propria furie este bine să ne întrebăm dacă nu cumva, la un nivel mai profund, simțim de fapt durere. Încă o dată, este bine să mergem dincolo de zona noastră de confort, de rezistențele noastre. Ne-am protejat pentru o lungă perioadă de timp (ar putea fi chiar întreaga viață!) de la a fi conștienți că furia ascunde durere, și nu vom admite probabil de la prima încercare. Atâta timp cât durerea poartă mantia furiei atenuarea sau eliminarea ei este puțin probabilă. Rămânem neputincioși și încluiți emoțional.

presiune; presiunea crește atunci când nu este eliberată; odată eliberată, intensitatea este redusă. Corolarul acestui fapt este că emoțiile care sunt respinse sau negate, NU se diminuează sau dispar, ele sunt intensificate.

Este important de reținut că oamenii se tem adesea să se confrunte cu o emoție din teama de a nu fi copleșiți de aceasta, sau unde ar putea duce aceasta. Nu trebuie să fie. Confruntarea unei emoții este un aspect foarte diferit de răspunsul nostru la această emoție. Acestea sunt două realități distincte. Contrar a ceea ce ne imaginăm, confruntându-ne cu propria noastră furie nu înseamnă că vom acționa și vom face ceva distructiv. Cu excepția cazurilor de patologie severă sau a stărilor modificate de conștiință datorate drogurilor, răspunsul nostru la o emoție rămâne în controlul nostru.

dragos.constantinescu.psi@gmail.com

Primăvăratecă

Bianca FOLESCU

Îmi vine primăvara cu cai...Doi...
Cu herghelii de gânduri despre noi,
Despre grădină și livadă, despre pământ și ploi
Și despre berze care vor veni înapoi,
Despre frunzișul ce-mi va umple viața
Cu oameni veseli, triști sau cu nevoi
Ori cu copii cu zâmbete cât fața
În clipe ce-i transformă-n oameni noi,
Despre fir roșu-alb prins între ramuri
Și liliac și iasomie-n floare
Și despre iezi și iepe fără hamuri,
Despre puiuți și verde și candoare.
Îmi vine primăvara cu iubirea
Și-am înțeles ce-nseamnă Nemurirea!

BAITINA RESULINA

